

A szerkesztő előszava

*„Mi csak a törvény teljesítését kívánjuk;
mert a nem teljesített törvény holt betű...”
(Deák Ferenc)*

Tisztelt Olvasó!

A – reményeink szerint – megérdemelt nyári pihenőt követően a politikai szezonkezdettel együtt a POLITIKA.hu II. évfolyama is útjára indult.

Miként szerkesztőnk, Balogh Róbert megjegyezte, valószerűtlenül rövid idő telt el a folyóirat majd' egy évvel ezelőtti megalapítása óta. Akkor, a modern kori magyar demokrácia leg-súlyosabb politikai válságának közepén csak remélhettük, hogy hónapok elteltével valódi jelentéssel bír majd a címlapunk jobb felső sarkába tett számozás. De úgy tűnik, a kemény és olykor hiábavalónak érzett munka meghozta eredményét. Hiszen 2007 szeptemberében nemcsak a II. évfolyam 1. számát nyomtathatjuk, hanem láthatóan egyre többen – mind szerzők és olvasók, mind pedig segítők és támogatók – és egyre aktívabban kapcsolódnak be a lap keretei adta újfajta diskurzusba; s ez a diskurzus 2007 augusztusa óta immár az e-térben is „folytatható”. (A folyóirattal kapcsolatos legfontosabb információk, korábbi számaink megtalálhatóak a Politológus Hallgatók Országos Egyesülete (PHE) honlapján, a www.phe.hu címen.)

Emellett a POLITIKA.hu műhelyében a nyár által hozott legfontosabb fejleményeként napirendre került a szerkesztőség bővítése, s így az országos „representáció” erősítése. A Szegedi Tudományegyetem, a veszprémi Pannon Egyetem, és az egri Eszterházy Károly Főiskola hallgatóinak bevonásával a folyóirat munkájában 2007 őszétől az ország tíz különböző felsőoktatási intézménye vehet részt.

Ugyanakkor van, ami maradt a „régiben”. Nem változtattunk sem a lap struktúráján, bevált rovatain, sem az alapító szerkesztőség célkitűzésein. A POLITIKA.hu-val – Alexis de Tocqueville után szabadon – egyetlen pártot sem kívánunk szolgálni, sem támadni, azért írunk, hogyha másként nem is, de legalább messzebbre lássunk a pártoknál...

Nem vitás, sokan sokféleképpen látjuk a világot, s benne Magyarországot és saját szerepünket, egy valamiben azonban ismét egyetértettünk: államról és jogról, a demokratikus jogállami működés intézményes garanciáiról, a „fékek és egyensúlyok” bonyolult rendszeréről, az elmúlt időszak politikai válságát alkotmányos-közjogi problémává szélesítő kérdésekről beszélünk, írunk kell.

További jó olvasást kívánva:

jfarsasi@gmail.com

Visszhang nélkül? Az elmúlt hónapok során a Magyarországgal kapcsolatos híradások a nemzetközi sajtóban – a Magyar Gárda megalakulásának szélesebb publicitásán túl – gyakran csak a színes hírek között jelentek meg. Nagy terjedelmű, illetve a hazai közéleti hetilapok oldalain találhatóakhoz hasonló részletességű elemzést nem olvashattunk a vezető külföldi lapok hasábjain.

Az angolszász sajtóban a legtöbbször átvett jelentés a sziesztáról szóló népszavazási kezdeményezésről számolt be. Ezen hír körüljárta a világot, még a **THE TIMES OF INDIA** hasábjain is feltűnt.

A népszavazási kezdeményezésekről, valamint a magyar sajtóban nagy nyilvánosságot kapott közjogi kérdésekről szóló komolyabb hangvételű cikkekben gyakran szinte szó szerint az MTI és a Reuters jelentéseit olvashatta az angol nyelvű közönség.

Számos napilap, például **The New York Times** vagy a **THE TIMES** nem is fűzött érdemi kommentárt ezen beszámolókhöz. Meglehetősen kevés esetben fordultak elő olyan cikkek, amelyek legalább röviden kitértek volna a magyar politikai aktualításokra; ám ez Amerikában a belpolitikai botrányok és az elnökjelöltek vitái, illetve az Egyesült Királyságban a belpolitikai változások magas hírértéke mellett érthető is.

A baloldali **THE INDEPENDENT** is csak dióhéjban számolt be a Fidesz népszavazási kezdeményezéséről, – a pártelnökök állásfoglalásain kívül – az azzal kapcsolatos álláspontokat sem részletezve. A **FINANCIAL TIMES** a magyar egészségügy kapcsán felmerült kérdésekkel foglalkozott bővebben, kitérve a területet is érintő, a közeljövőben esedékes népszavazásra, ám csak említés szintjén. Az üzleti lap nem meglepő módon inkább a téma gazdasági, mint politikai oldalára koncentrált.

A magyarországi népszavazási kezdeményezés problémaköre a francia sajtó ingerküszöbét sem igazán lépte át. A lapok figyelmét leginkább a furcsaságok ragadták meg. A liberális baloldali napilap, a **LE MONDE** csak a sziesztáról tartandó népszavazásról közölt egy rövid cikket, s utalt arra, hogy bár Magyarországon igen könnyű népszavazást tartani, az eddigi kísérletek fényében azonban a referendumok sikeressége kétséges.

A **Le Journal du Dimanche** is érintette a népszavazást, de hosszabban a kormány helyzetét tárgyalta. A Gyurcsány Ferenc elleni újabb tüntetésekről tudósítva kiemelte, a jelenlegi állapot nem annyira súlyos, mint amilyen tavaly őszi volt.

A **LE FIGARO** a nyár másik, a hazai politikát felkavaró eseményével, a Magyar Gárda megalakulásával foglalkozott, megemlítve, hogy a Gárda, amely a miniszterelnökkel szemben határozza meg magát, a tavaly őszi tüntetők szélsőséges szárnyát képviselőknek nyújt szervezett formát, s így látható, hogy a megszorítások és reformok körüli indulatok máig sem csillapodtak. Megjegyzi továbbá, hogy a Fidesz el nem határolódásával számít a szélsőjobboldali szavazatokra.

A német nyelvű sajtóban a vezető napilapok korábban, a zavargásokkal kapcsolatban említették ugyan a Fidesz népszavazási kezdeményezését, később viszont már nem tudósítottak a fejleményekről. Az osztrák **ORF.at** ugyanakkor több rövid cikket is közreadott a tervezett referendummal kapcsolatban. Ezek egyike szerint Orbán Viktor ex-miniszterelnök és többszörös választási vesztes célja a kormány megbuktatása, melynek érdekében mindent a pártja által kezdeményezett népszavazásra tett fel. Ezzel szemben a Fidesz más politikusai (a szerző Navracsics Tiborra és Stumpf Istvánra hivatkozik) békülékenyebbnek mutatkoznak.

A Magyarországon megjelenő német nyelvű **PESTER LLOYD** kiemelte, széles körben vita folyik arról, hogy az adott módon helyes-e bevezetni a közvetlen demokrácia eszközeit. Mindeközben a polgári ellenzék azáltal, hogy nem támogatta Majtényi László ombudsmánna való kinevezését, újra jelét adta annak, hogy megtagad mindenfajta parlamenten belüli együttműködést. A kormánypártoknak viszont az a stratégiájuk, hogy a jogi szervek mindenkori döntését elfogadják. A cikkíró szerint közismert ugyanakkor, hogy az OVB elnöke és helyettese közel állnak a balliberális táborhoz.

Fordította: Munkácsi Péter, Papp Dénes (DE BTK),
Tóth-Czifra András (BCE TK).
Összeállította: Rác Angéla (DE BTK).

Vox Populist

*Tóth-Czifra András**

Népszavazási lázban égett az ország a nyár végén. Bizonyára még várható folytatás, hiszen látható, hogy a Fidesz a népszavazás köré építi jelenlegi politikáját, miközben az ideológiai ajtókat – egyelőre – mindkét irányban nyitva hagyja. Fontos az ellenzék számára, hogy napirenden maradjon a referendum, még akkor is, ha mindezt kommunikációs bakik és egyre vaskosabbá váló közéleti zavartság kíséri. Ez utóbbi csak krónikusabbá vált a magánemberek által benyújtott kérdések, valamint az eddigi kérdések ellen emelt kifogások áradatával.

Kell-e egyáltalán népszavazás? És ha kell, ilyen kell-e, így kell-e? Hogy ezekre a kérdésekre választ kapjunk, messzire és mélyre kell belenyúlnunk a magyar politikaiba.

Kezdjük messziről! Egész pontosan egy paradoxontól, amely logikus kompromisszumként indult több mint négy évtizeddel ezelőtt. A Kádár-rendszer talán legfőbb öröksége az a hallgatólagosan a pártállam és az állampolgárok között megkötött egyezség volt, mely lehetőséget adott arra, hogy Magyarország a „legvidámabb barakk” legyen. Az állam és az állampárt biztosította a magas életszínvonalat, cserébe azért, hogy az állampolgárok távol maradtak a politikától, s így a rendszer megbuktatására sem alakulhatott ki komolyabb összefogás. Ez a látszólag logikus alku azonban csak addig volt tartható, amíg Magyarország a rendszerváltással be nem kapcsolódott egy más vérkeringésbe, amely az állam oldaláról gazdaságilag tarthatatlanná tette a kompromisszumot. Az állampolgári elidegenedés azonban maradt, s az elvárások is – ez a népszavazás alapját adó konfliktus egyik gyökere.

A másik gyökeret a Magyarországot jellemző politikai kultúra összetételében, alakulásában kell keresnünk. Ha szemügyre vesszük az 1989 körüli éveket, a legfontosabb különbség, amely Magyarországot megkülönböztette a közép-európai térség többi

államától, az, hogy a rendszerváltást ellenzéki oldalról nem egy összefogás vitte végbe. Röviden: a politikailag releváns civil társadalom kezdeménye még a rendszerváltás előtt politikai társadalommá alakult – s ha megvizsgáljuk a civil társadalom rendszerváltás utáni fejlődését, láthatjuk, hogy a politika e mezosztíjje hazánkban azóta is hiányzik. Ennek egyik következménye volt, hogy azok a kötelességek, elvárások, amelyek általában a civil társadalom és az állampolgárok viszonylatában jellemzőek, Magyarországon felsőbb szintre, a pártok felé delegálódtak. A pártokat azonban a közgondolkodás már nem képviseleti szervekként, hanem hatalmi szervezetekként tartotta, tartja számon, s a rendszerváltás elitista jellege miatt a hatalommal szemben táplált ellenérzés a pártokra is kihat – miközben épp rajtuk keresztül észlelhetünk túlzó elvárásokat az állampolgárok oldaláról. Mindez felerősíti a már említett kádári reflexet, s a konfliktus másik gyökerét adja.

Az alaphelyzet tehát adott – már ami a népszavazás alapkonfliktusát illeti. A rosszul szekvencializált átmenetnek azonban még egy fontos következménye van, amely már kvázi a népszavazás létjogosultságát kérdőjelezi meg. Philip E. Converse és szerzőtársainak sok kiadást megért könyve, a *The American Voter* egyik következtetése, hogy a választók nagy része a politika kérdéseiben tájékozatlan. A demokrácia azért működhet ennek ellenére – írják –, mert a vékony tájékozott réteg a civil társadalom véleményformálójaként ésszerűen kanalizálja az állampolgárok gondolkodását és tetteit. Legalábbis így van ez egy jól működő demokratikus rendszerben. Magyarországon viszont ez a réteg hiányzik, s így egy fontos szűrő veszik el a politikai elit és az állampolgárok között. Az állampolgárok közvetlenül irányíthatókká válnak.

A színpad kész, a szereplők adottak. Adjunk hozzá még némi alkotmányos bizonytalanságot, és indulhat a játék. Amely persze ebben az esetben véresen komoly. Egy képviseleti demokráciában egy olyan alkotmányos válság, amelyre az elmúlt hónapok

eseményei alapján esély van Magyarországon, komoly megrázkódtatást jelentene az államnak. A közvetlen demokrácia ugyanis egyrészt kétségbe vonja a reprezentáció elvét, másrészt sok esetben – civil társadalom híján – ellenőrizetlen indulatoknak adhat utat, olyan kérdésekben, amelyeknek egyrészt alkotmányos létjogosultsága vitatható, másrészt pedig egy helyzet rossz kommunikációjából, fals interpretációjából erednek, s ezért aligha várható józan döntés.

Mi a teendő ilyenkor? A kérdés adja magát, hiszen a népszavazáshoz hasonló kezdeményezésekhez való joggal való játszadozás egy jogállamban több mint aggályos. Legyen tehát népszavazás, mint intézmény, legyen meg a lehetősége a közvetlen demokrácia alkalmazásának, de csak a fent leírtak tudomásulvétele mellett. Azt, hogy a demokrácia, a demokratikus politikai kultúra és a jogállam közül melyiket kell először megteremteni – erről megoszlanak a vélemények Machiavellitől Rousseau-ig. Szerintem nincs tökéletesen tervezhető demokratikus átmenet, nincs egy olyan pont, amely steril átalakulást biztosítana – ez a szervetlen fejlődés eredménye. Nincs tehát recept arra, hogyan kerüljük el a zsákutcába vivő helyzeteket. De törekedni lehet rá – tudatosabb alkotmánynyal, valamint a képviselői demokrácia frázisait a saját céljaira felhasználó – a referendum intézményével visszaélő – elit viselkedésének megváltoztatásával.

Mindennek az alapja – ahogyan Hauser írja Habermasra hivatkozva – a közös fogalmak. Ha értjük és elfogadjuk az ellenfél érveit, teret biztosítunk a diskurzusnak, s így a civil társadalom kialakulásának. Amint József Attila írta: ez a mi munkánk, és nem is kevés.

**A szerző a BCE politológus-közgazdász szakos hallgatója.*

Népszavazás a kánpadon

György Sára Ildikó*

Gyurcsány Ferenc hírhedt balatonőszödi beszéde nyomán kirobbant válságot igen sokféleképpen lehet értelmezni, annyi azonban bizonyos, hogy a rendszerváltás óta még nem tapasztalt indulatok törtek a felszínre.

Tavaly október 23-án, míg a rendőrök a Deák Ferenc térenél „harcoltak” a demonstrálókkal, addig az Astorián, a Fidesz nagygyűlésén Orbán Viktor bejelentette pártja népszavazási kezdeményezését. A kérdések (melyek ekkor még 7 témakörre vonatkoztak: tandíj, kórházak állami-önkormányzati tulajdonlása, vizitdíj, gyógyszerek patikán kívüli forgalmazása, nyugdíjasok munkavállalása, termőföld elővásárlása és a kormány költségvetési felelőssége) a kormány legnépszerűtlenebb, illetve az ellenzéki párt által leginkább támadott intézkedéseit kívánták megtorpedózni. A Fidesz 7 kérdésből első körben csak 3 ment át (kórházak állami-önkormányzati tulajdonlása, gyógyszerek patikán kívüli forgalmazása, termőföld elővásárlása) az OVB és az Alkotmánybíróság rostáján. A későbbiekben e két intézmény közötti nézeteltérések az ominózus, a Fidesz által tavasszal újrafogalmazott 3 kérdésben (vizitdíj, tandíj, kórházi napidíj) jócskán meghosszabbították az átfutási időt. Emellett az is bonyolítja az ügyet, hogy a Fidesz – érthetően – mind a 6 kérdésben egyszerre szeretné megtartani a népszavazást, ezért újra beadta a korábban az OVB-n is könnyen túljutó 3 kérdését, s a testület hiteltelísítette Kálmán László „ellenkérdéseit” is.

Mindeközben érdekes azt tapasztalni, ahogyan a hatalmon lévő pártok ódzkodnak a referendumtól, mintha elfelejtenék, hogy anno ők is éltek ezzel a demokrácia adta lehetőséggel; mindkét párt kezdeményezett már népszavazást (az SZDSZ 1989-es „négyigenes” népszavazása, illetve az MSZP 1990-es referenduma az államfő választásának módjáról). Mi több, nemcsak éltek a lehetőséggel, hanem saját politikai céljaikra akarták felhasználni a népszavazás intézményét,

ami politikai pártokról lévén szó helyén is való. Így azonban igen visszatetsző, hogy amikor politikai ellenfelük cselekszik hasonlóképpen, akkor ezt már súlyos bűnként vetik a legnagyobb ellenzéki párt szemére.

Ráadásul igen hamar népszerű lett a kormányoldalt támogatók körében az a nézet, miszerint a Fidesz lejárhatja a népszavazás intézményét, s miattuk a népi kezdeményezés azok szemében is vesztett tekintélyéből, akik az utóbbi időben komolytalan kérdésekkel bombázzák az OVB-t. Népszavazást ugyanakkor joga van minden állampolgárnak kezdeményezni, és ha úgy gondolja, hogy él ezzel a jogával, akkor ebben nem szabadna akadályozni. Sőt! Ezek alapján teljesen egyet lehet érteni Schanda Balázssal, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánjával, aki a Heti Válaszban a következőképpen fogalmazott: „egy kormánynak nem akadályoznia, hanem elősegítenie kellene a szabályoknak megfelelő referendum megtartását.”

Nem is igazán érthető a kormányoldal ilyen heves kirohanása a népszavazás ellen, hiszen a szavazást kampány is megelőzi, amelynek keretei között majdan ők is kifejtethetik, indokolhatják álláspontjukat, meggyőzhetik a szavazópolgárokat. Ebben nem is olyan régen remekeltek – emlékezünk csak vissza a 2004. december 5-i referendumra! Sokkal károsabb a demokráciára nézve a koalíció mostani népszavazást érintő kritikája, mint egy botrányok nélküli népszavazási kezdeményezés, melyet olyan kampány követ, ahol érveket és ellenérveket végighallgatva hozhatja meg döntését minden véleményt nyilvánítani kívánó választópolgár.

Természetesen érthető a koalíció azon törekvése, hogy a miniszterelnök őszödi beszédétől, illetve a reformoknak becézett megszorításoktól időben minél távolabb kerüljön sor a népszavazásra, ugyanakkor minden felelős pártnak figyelnie kellene arra, hogy saját érdekeinek követése ne ejtsen csorbát a demokrácia fontos intézményein, amelyek egyben értékek is.

Mindezek mellett fontos figyelembe ven-

nünk két olyan további körülményt is, melyek csak marginálisan jelennek meg a közvélemény előtt zajló vitákban.

Egyrészt a népszavazási kezdeményezéssel az ellenzéki párt a felgyülemlett indulatot kívánta becsatornázni, hogy ezeket az érzéseket az emberek ne az utcán tombolva éljék ki, hanem próbálják meg a demokrácia adta lehetőségeket a népszavazás révén legteljesebben kihasználva kifejezni nemtetszésüket és elégedetlenségüket. A Fidesz politikai pártként természetes, hogy a maga javára szeretné fordítani a kormányellenes hangulatot – ahogyan ezt korábban az MSZP, illetve az SZDSZ is tette. Az más kérdés, hogy mennyire lehetséges ezt az elégedetlenséget így csillapítani. Félő, sokak számára az ellenzéki párt ötlete sem kielégítő, mivel nem hoz azonnali változást, és a kimenetele sem jósolható meg. Másrészt talán az indulatok is lankadnak, az emberek felejtenek, és még hol van 2008 tavasza, amikor is legkorábban meg lehetne tartani a szavazást.

A Fidesz kezdeményezése és az akörüli huzavona a magyar politikai rendszer számára kifejezetten hasznos is lehet, mert számos jogi hézagra, pontatlanságra hívta fel a figyelmet – ez utóbbi persze nem a Fidesz érdeme, mégis ennek a helyzetnek az eredménye. Minden bizonnyal csak nyer az ország azzal, hogy működnek és az állampolgárok használják a demokrácia adta lehetőségeket, illetve a használatuk által olyan hibák látnak napvilágot, amelyeket kijavítva csiszolódhat, javulhat a rendszer. Hasonló a helyzet a sok, komolytalanak tűnő kérdéssel is, hiszen több esetben rávilágíthatnak olyan pontokra, amelyek még finomításra szorulnak.

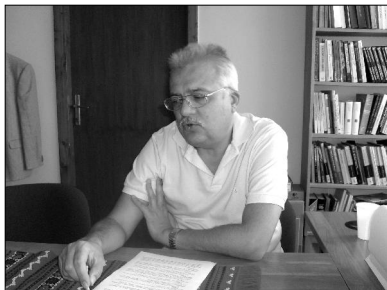
Végül azt is meg kell említeni, hogy miközben a kormánynak nem feltétlenül lenne oka félni és tiltakozni a referendum ellen, a Fidesz is kockázatot vállal. Hiszen mind egy sikertelen népszavazás, mind egy – az alkotmányos pozíciójában a kormányt egyébként meg nem ingató – győztes referendum, az ellenzéki párt vezetőinek okozhat fej...törést...

* A szerző a DE BTK politológia szakos hallgatója.

Egyensúlyban

Interjú Dr. Paczolay Péterrel

„Engem nem soroltak be egyetlen politikai irányzatba sem...”

Dr. Paczolay Péter alkotmánybíró, az Alkotmánybíróság helyettes elnöke, egyetemi tanár. Egyetemi tanulmányait 1980-ban fejezte be az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 1992 óta a szegedi József Attila Tudományegyetem (jelenleg Szegedi Tudományegyetem) Állam- és Jogtudományi Kara Politológiai Tanszékének vezetője. 1994 és 1998 között a kar oktatási dékánhelyettese. 1990. január 1-jétől az Alkotmánybíróság főtanácsosa, 1996 novemberétől a testület főtítkára volt. 2000 augusztusától a Köztársasági Elnöki Hivatal helyettes vezetője, 2005 augusztusától vezetője volt. Az Országgyűlés 2006 februárjában választotta az Alkotmánybíróság tagjává. 2007 márciusa óta az Alkotmánybíróság helyettes elnöke. Mindezek mellett az Európa Tanács Velencei Bizottságának magyar tagja. 2002 óta az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia (Salzburg) tagja.

PH: Az AB 2007. augusztus 17-én megtartott sajtótájékoztatója alapján, idén rekordszámú indítvány érkezett be. Milyen hatással van ez a Bíróság működésének hatékonyságára?

P.P.: Az idej magas indítványszám valóban meglepő, mert ezerkétszázat meghaladó megkeresés az első egy-két évben volt, amikor még nem tudták az állampolgárok, hogy pontosan mi a hatásköre az AB-nek. Az idén egyébként is megnőtt az indítványok száma, de ezen belül egy külön csoportot képeznek a választási bizottság határozatai elleni kifogások. Hozzá kell tenni azonban, hogy nemcsak ennek tudható be az, hogy tulajdonképpen most a nyáron meghaladtuk azt a számot (1500), ami egyébként éves beérkezés szokott lenni. Az igazság az, hogy ez az ügyhátralékok tovább növeli. Az eddigi beérkezésekkel sem tudtuk soha beérni magunkat. Most fejeződik be még a múlt

évezredből maradt ügyek elbírálása. Az, hogy 2000-2001-es ügyek feldolgozása folyik, egy általános jelenség. Kicsit aggodalommal figyeljük ezt a létszámnövekedést, ezért át kell gondolni a bírósági eljárásait is.

PH: Az országos népszavazási ügyekben emelt kifogások elbírálása noha soronkívüliséget élvez, mégis csak egy területe az AB feladatainak. Milyen más feladatai vannak még?

P.P.: Az országos népszavazási ügyek elbírálásának soronkívüliségevel kapcsolatban azt kell megemlíteni, hogy az alkotmány egy soronkívüliséget ír elő az Alkotmánybíróságnak: ez a köztársasági elnök előzetes normakontroll iránti kérelme. Ezt a soronkívüliséget a választási eljárási törvény (1997. évi C. tv.) mondja ki. Az Alkotmánybíróság saját maga önként vállalta a bírói kezdeményezések soron kívüli elbírálását, emellett kiemelten kezeli az alkotmányjogi panaszt, amikor egy konkrét bírósági vagy hatósági eljárásban szenved jogsérelmet valaki az alkotmányos jogszabály miatt. Ami magát a népszavazást illeti, ez ma egy kakukktójás az AB feladatai között. Eleve nem az alkotmánybírósági törvény által meghatározott hatáskör, amely a.)-tól g.) pontig sorolja fel ezeket. Ez az úgynevezett h.) pont, ahol az egyéb törvények által megállapított ügyek vannak, és ezek közül a legfontosabb a népszavazási ügyekben az alkotmányossági elbírálása a kezdeményezéseknek, az OVB határozatainak. A magánvéleményem szerint, igazából egy rendes bíróságra tartozik ez a jogorvoslati eljárás, amely idegen az AB-tól, láthatóan nem is igazán mozgunk jól ezen a terepen. Nem egy szerencsés hasonlat – még a nyári hőségben jutott eszembe egy fórumon –, ez ahhoz hasonlítható, mint amikor egy kacska a szárazföldön mászkál. Noha tud mozogni, de nem igazán „esztétikus” a mozgása. Tehát ez egy rendhagyó dolog, nyilván azon ügyek mögött, amit tipikusan ellát az AB. Ezek közül a legfontosabbak a törvények, a jogszabályok alkotmányossági ellenőrzése, emellett az alkotmányos mulasztások ellenőrzése, az alkotmányjogi panasz elbírálása, a hatásköri összeütközések

elbírálása, valamint az alkotmány absztrakt értelmezése stb.

PH: Az utóbbi hónapokban a média és a közvélemény középpontjába került az AB a népszavazási kezdeményezések kapcsán. Változtat-e ez az AB azon kommunikációs gyakorlatán, amely eddig izolálta a közvéleménytől?

P.P.: Az AB kommunikációs gyakorlatának tekintetében az első bíróság tagjai kifejezetten büszkék voltak arra, hogy az alkotmánybíróság elszigeteli magát a politika világtól, de általában a közélettől is. Sólyom László szokta mondani, hogy az AB csak a határozatain keresztül kommunikál a világgal. Személy szerint úgy érzem, de azt hiszem, hogy a mostani bíróságban többen gondolják úgy – nem felülbíráva az akkori álláspontot vagy az akkori álláspont indokoltságát –, hogy ki kell ebből a bizonytalanságból, ismeretlenségből törni. Úgy gondolom, hogy nem a szigorúan vett sajtókommunikációban kell ezen változtatni. Hiszen most már van minden héten két sajtóközleményünk napirend előtt, és ezután a döntésekről. Van egy hírlevelünk, ami az AB honlapján olvasható, melyben belső információk, beszámolók, ismertető cikkek, fényképek vannak az egyéb tevékenységekről is, mint például a bíróság nemzetközi kapcsolatai stb. Sajtótájékoztatókat tartunk időről-időre, talán olyanban is, amit pont nem kellett volna, pl. a népszavazási kérdésekben. Véleményem szerint, a sajtó felé tovább nem kellene nyitni. Inkább azt gondolom, hogy az eljárást vagy annak egy részét kellene valahogy nyilvánossá tenni. A mi bíróságunk elég sajátos azzal a '90-ben hozott döntéssel, hogy az eljárás egésze tulajdonképpen láthatatlan. Akár a régi bíróságok, amik korábban működtek, vagy az utánunk létrejött bíróságok esetén is voltak nyilvános tárgyalások, tehát nem pusztán az ítélethirdetés megismerésére kellene szorítkozni, hanem meg lehetne hallgatni a jogalkotót, esetleg az indítványozót vagy a szakértőt. Szerintem ezen a téren lehetne nyitni, ami által a közönség láthatná, hogy milyen módon zajlik az AB eljárása, és

ez a bírónak is hasznos volna.

PH: A népszavazási ügyek kapcsán felszínre került, hogy az AB és az OVB viszonya nem egyértelmű. Önnek mi a véleménye a két testület közötti viszonyrendszeréről?

P.P.: Az AB és az OVB viszonyáról a véleményem határozott, mivel a frontvonalába kerültem ennek a súrlódásnak. Az igazság az, ahogy az OVB nyilatkozó elnöke sem vitatja, hogy egy felülvizsgálati viszonyról van szó az OVB és az AB között a népszavazási ügyekben. Egyébként az OVB-nek sem ez a tipikus feladata, hanem a választások lebonyolításával kapcsolatos kérdések. A népszavazási ügyekben az OVB az első fokozott döntő, a törvény által intézményesített szerv, az AB pedig ugyanezen törvény által megjelölt felülvizsgálati fórum. Emellett, az AB az alkotmány által létrehozott alkotmányos szerv, tehát ilyen szempontból is a hierarchiában magasabb szinten helyezkedik el. A vita igazából nem erről szólt. Senki nem kérdőjelezte meg azt, hogy az OVB hoz egy döntést, és mi azt felülbíráljuk az AB részéről, hanem a vita inkább ennek a terjedelme körül alakult ki. Az OVB nyilatkozatnak abban igaza volt, hogy az AB vagy helyben hagyja, vagy megsemmisíti az OVB döntését és új eljárásra utasítja, de nem változtathatja meg az OVB döntését, tehát csak egy ügynevezett kasszációs, felülvizsgálati jogköre van. Amit viszont mi mondunk, és amit az OVB most is többségi véleménnyel elfogadott, hogy az AB döntése mindenkire nézve kötelező, az OVB is ezeket követi. Úgy látom, hogy pillanatnyi súrlódások és talán nem szerencsés sajtónyilatkozatok után, ez a kérdés most már nyugvópontonra került.

PH: Az AB egyik fontos feladata az alkotmányos mulasztások megállapítása. Az idén 15 éves „jubileumát” ünnepli a kisebbségek parlamenti képviseletének megoldására felhatalmazó AB határozat. Mit üzen az állampolgár számára az, hogy az Országgyűlés nem tett ennek eleget?

P.P.: Ez a kérdés egy régi rögeszmém, hogy a kisebbségek parlamenti képviseletének megoldása visszhang nélkül maradt. Érdekes, hogy az Országgyűlés alkotmányos

mulasztásait felsoroló lajstromot is ez a „bűn” vezeti, noha én ezt korábban személy szerint, mint a Köztársasági Elnöki Hivatal vezetője jeleztem, hogy itt nem alkotmányos mulasztásról van szó, mert az alkotmány nem írja elő a kisebbségek képviselését. Itt egy törvényben előírt mulasztást nem teljesített az Országgyűlés. Nos, ettől függetlenül – noha a kérdés nem erre vonatkozott – azért azt pontosítuk, hogy ez a mulasztás nemcsak az állampolgár számára hordoz szomorú üzenetet, hanem nemzetközileg is rejt magában negatívumot, egyrészt a mi kisebbségeink felé, másrészt ezen kisebbségek – mondjuk úgy – anyaországai felé, és harmadrészt azon országok irányába, ahol magyar kisebbségek élnek. Magyarország a kisebbségi jogok nagy szószólója – főleg ha a magyar kisebbségekről van szó –, miközben a saját országán belül nem képes megoldania ezt a kérdést. Ennek persze sok oka van, és jól tudjuk, hogy miért nem könnyű, hiszen például idegen az alkotmányos rendszerünk-től, a magyar képviseleti rendszertől, és nagyon nehéz eleve is megoldani ezt a problémát. Ennek tehát nagyon rossz üzenete van. Mi azért is kértük a pontosítást, hogy egyértelműen a tudomására jusson a nemzetközi közvéleménynek, hogy itt nem egy alkotmányos szabályt sért meg a parlament, hanem a maga által állított és egy teljesen ésszerű kötelezettséget.

PH: Az idén tavasszal három új és egy újra megválasztott alkotmánybíróval a testület tizenegy tagúvá vált, de volt olyan időszak, amikor az AB működésképtelensége is felmerült. Kikerülhető-e, hogy ne a napi aktuálpolitikai csatározások befolyásolják a bírák megválasztását?

P.P.: Ez a kérdés, amely a működésképtelenséget veti fel, megint – őszintén szólva – az egyik szívügyem. Egy sok éve oktatott tárgyban is súlyponti rész a bíróválasztás problematikája, az alkotmánybírók kiválasztása nemzetközi összehasonlításban. Ez az a terület, ahol a politika közvetlenül szól bele az alkotmánybírók alakításába és nem is vitatja el senki, hogy ez nem az alkotmánybírók függetlenségéhez tartozik. Az,

hogy nálunk kizárólag az országgyűlés választja meg az összes bírót ez egy eleve rossz megoldás. Nagyon kevés országban van ez így, és ilyenkor mindig Németországot hozzák fel, de ez nagyon speciális példa, hiszen ott a parlamentnek a két háza által delegált grémium általi választás zajlik le, de nem úgy, hogy az egykamarás parlament közvetlenül választja meg az összes alkotmánybírókat. Ez Magyarország esetében nagyon átpolitizálttá válik, mert kifejezetten a parlamenti pártok alkujának tárgya az alkotmánybírák megválasztása, amit én kifejezetten rossznak tartok. Ennél az is jobb, ha másvalaki jelöl, például az államfő. Szerintem a legjobb az olasz modell, melyben több csatornán választják meg a bírákat. Tehát nem több csatornában jelölnének, hanem több csatornából rekrutálnánk a bírókat úgy, mint ahogy az olasz modellben, akik így több helyről kerülnének ki, és ebben az esetben nem kerül a működésképtelenség helyzetébe az AB. A működésképtelenség elhárítására a legáltalánosabb, és a nemzetközi fórumok által támogatott megoldás az, hogy az alkotmánybíró addig a hivatalában marad, amíg nem választják meg az utódját, de ez igazából nem jó megoldás. Nagyon jó volna a jövőben, ha egyrészt megszületne az alkotmánybírók ügyrendje, másrészt módosítanák az alkotmánybírói törvényt, és az Országgyűlés korlátozná annyiban a hatalmát, hogy ne minden alkotmánybíró a parlament válasszon.

PH: A magyar közélet minden szereplőjét szeretik elhelyezni a jobboldal-baloldal kontextusában, így ha nem is az AB-t, de az egyes tagjait (pl.: az alapján, hogy melyik párt jelölte). Hogyan értékeli, hogy Önt még nem tudták elhelyezni egyik oldalon sem, többek között például az egyik politikai elemző cégnek sem sikerült megállapítani az Ön politikai „hovatartozását”?

P.P.: Véleményem szerint, nem lehet az alkotmánybírók működését ez alapján megalapozottan osztályozni, vagy az egyes döntéseket összekapcsolni ezzel a politikai megosztottsággal, hiszen a döntéseknek javarészt nincs semmi politikai vonzata. Nem

Miért nem bízunk a demokráciában?

Varga Áron*

lehet a szavazások ismert eredményéből, tehát például a különvéleményekből sem felállítani egy ilyen logikus rendet, amit próbálnak például Amerikában a Legfelsőbb Bíróság bírásaival. Ezért mindig kritizálni szoktuk ezt a fajta szellemi kísérletet, amit legtöbbször a sajtó szokott alkalmazni. Sajnos nemcsak a sajtó részéről, hanem pont a nyári OVB vita kapcsán, OVB-tag szájából is elhangzott olyan vélemény, hogy nemcsak az OVB-nél kellene megvizsgálni, hogy melyik párt küldi a jelöltjét – noha az OVB-nél vannak közvetlen pártdelegált tagok is – hanem mondjuk az Alkotmánybíróságnál is. Ezt meg lehet nézni, tudomásul véve, hogy adott esetben a pártok olyanokat jelölnek, akiket úgy tartanak számon, hogy lojálisak hozzájuk, esetleg korábban kötődtek is valamilyen szinten. Megjegyzem Németországban ezt nem is titkolják, és az alkotmánybírók neve mellé oda is írják, hogy melyik párt támogatásával került be. Most az én helyzetem speciális, hiszen engem négypartii támogatással és egyedüli jelöltként választottak meg. Ráadásul, noha én az eszmetörténet mellett politológiát is oktatok 1983 óta, azonban konkrétan napi politikai elemzésekkel, aktuálpolitikai dolgokkal soha nem foglalkoztam. Mióta kialakult a többpártrendszer, én az Alkotmánybíróságon tevékenykedtem, így hivatalból el voltam zárva ezektől. Tulajdonképpen a Köztársasági Elnöki Hivatalban is az volt a szemlélet és a gyakorlat is, hogy a hivatal független intézményként működjön. Én részben ezekkel az okokkal magyarázom, hogy engem nem soroltak be egyetlen politikai irányzatba sem amellet, hogy én valóban nem érzek vonzalmat, pláne nem elkötelezettséget egyik politikai oldal iránt sem. Gondolom, ezt kell tennie hosszútávon is egy alkotmánybírónak. Mondhatom, hogy alkotmánybírói modellként a Sólyom László-félét tekintem, aki maga is ezt az elvet követte, és ezt követi ma is, ami egyre inkább egy sajtós színfoltnak tűnik a magyar politikai életben.

Az interjút Bálint Diána és Tóth Attila, az SZTE ÁJK politológia szakos hallgatói készítették.

Az utóbbi időben – elsősorban a Magyar Gárda megalakulása kapcsán – egyre több olyan vélemény látott napvilágot, miszerint a szélsőségek megerősödése a demokratikus intézményekbe vetett bizalom megcsappanásával áll szoros összefüggésben. A politikai apátiát pedig az utóbbi idők történései gerjesztették. Ezzel párhuzamosan megjelentek olyan vélemények is, amelyek szerint a szélsőségek térnyerésének oka a romló gazdasági helyzet, a reálbérek csökkenése. Az alábbiakban arra kívánok rámutatni, hogy bár mindkét megállapítás tartalmaz igazságot, önmagában egyik értelmezés sem állja meg a helyét, sőt: a kettő szintézise is felületes helyzetértékelésnek tűnik. Mi tehát az, ami az alkotmányos intézmények működése kapcsán valóban megváltozott, és milyen következményeket vonnak maguk után ezek a változások?

Erősödnek-e a szélsőségesek, és ha igen, mitől?

Ha elfogadjuk azt a rögtönzött definíciót, hogy szélsőségesnek a jelenlegi, alkotmányos és demokratikus politikai rendet megdönteni szándékozó pártok és szervezetek tekinthetők, akkor elmondhatjuk, hogy Magyarországon döntéshozó szerepben nincs ilyen politikai erő. Nyilvánvaló persze, hogy az egyes pártok próbálják ellenfeleiket szélsőségesként pozicionálni, ennek azonban nem az esetleges veszély elhárítása, hanem a politikai haszonszerzés a célja. Orbán Viktor a baloldali sajtó szemében veszélyes, fasisztoid politikus, diktátori hajlamokkal, akivel szemben a békés és toleráns MSZP-SZDSZ képe bontakozik ki. Gyurcsány Ferenc a jobboldal szerint egyszerre dilettáns, alkalmatlan és ostoba, viszont hihetetlenül meggyőző, profi és rendkívüli kisugárzással rendelkezik.

Ezek az egymásnak sokszor ellentmondó ellenség-tulajdonságok csak arra mutatnak

rá, hogy minden politikai erő „középre húz”, igyekszik magát normálisnak, ellenfeleit szélsőségesnek beállítani. Ebből következik, hogy a szélsőség fogalma igen sokféleképpen értelmezhető és így félreértelmezhető. Ha azonban a hazánkban valóban jelen lévő fasiszta szervezeteket vizsgáljuk, elmondhatjuk, hogy azok ereje meglehetősen hevenyészett, és megismételhetjük azt az állítást, miszerint a Jobbik és a Magyar Gárda politikaformáló szerepe nem valós súlyának, hanem a róla szóló diskurzusnak köszönhető.

Az első hiba, amibe könnyedén beleeshet bárki, aki a kialakult helyzetet elemezni kívánja, az, ha széles határvonalat húz a radikális szervezetek valódi térnyerése és a média által sugallt kép közé. Az az álláspont, miszerint Magyarországon fasisztaveszély van, féligazság. Valójában éppen az akár egyik, akár másik oldalon gerjesztett médiaérdeklődés erősíti a Jobbikhoz hasonló szervezetek vonzerejét – ahogyan növeli az irántuk való ellenszenvet is. Nem az a legfontosabb kérdés tehát, hogy hányan léptek be eddig a Magyar Gárdába, hanem hogy hányan kapnak kedvet ezután, illetve hány antifasisztát mozgósít a Gárda megszerveződése.

A Magyar Gárdához hasonló szervezetek a környező országokban lényegesen erősebbek, kiterjedt kül- és belföldi kapcsolatokkal rendelkeznek. Ráadásul korábban már Magyarországon is léteztek és léteznek a Gárdához hasonló tömörülések. Önmagában tehát az 56 ember „felavatása” nem értelmezhető a demokráciára nézve veszélyforrásként. Nagyvonalúan ugyanezt mondhatjuk a magyarországi szélsőséges nézetek támogatóira is, hazánkban nincsen igazi szélsőséges párt a parlamentben, és nem létezik olyan számottevő politikai erő, ami közvetlenül fenyegetné a demokratikus berendezkedést.

Magyarországon tehát a szélsőségek elterjedése csupán a média által sugallt kép, azonban fontos elismerni, hogy ez a helyzet valóban alkalmas lehet arra, hogy megerősítse ezeket a pártokat, szervezeteket. Így

mindez öngerjesztő folyamattá válik: minél többet beszél a média a szélsőségekről, annál inkább reális alternatívának tűnnek az emberek szemében. Kis túlzással: számottevő szélsőjobb nincs, szélsőjobb-veszély van. Ahhoz azonban, hogy valóban kizárjuk azt a lehetőséget, miszerint az alkotmányos intézmények szerepváltozása vezetett idáig, meg kell nézni, mi (nem) történt az elmúlt években a demokráciát védeni hivatott szervekkel.

Minden politika

Ha feltesszük azt a kérdést, hogy mi változott a kormány, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság (stb.) szerepében az elmúlt egy-két évben, egyetlen közös mozzanatot érdemes kiemelni. Az elmúlt évek újdonsága, hogy olyan pozíciók, mint a köztársasági elnöki poszt, vagy olyan intézmények, mint az OVB, az Alkotmánybíróság és a rendőrség is a *napi politika alakítói*vá, *szereplői*vé váltak. Ezen szervek korábbi közös vonása, hogy az emberek többé-kevésbé apolitikusnak gondolták őket.

Közhely, hogy a modern politikát nagyrészt a média formálja. A politikai szereplőknek úgy kell viselkedniük, hogy az tetszen a választóknak, és átlpje a média ingerküszöbét. A választóknak „tetszeni akarás” egyik módja, hogy a politikai szereplők önmagukat ideológiamentesnek, civilnek akarják beállítani. A döntéshozók próbálják magukat a politikától távol pozícionálni, azt a látszatot keltve, hogy felül emelkedtek, a rengeteget hangoztatott „parttalan vitákon” és „árokásásokon”. Ez szintén kétirányú folyamat, hiszen erősíti azt a közfelfogást, hogy ami politika, az rossz. Ma Magyarországon ez az emberek általános véleménye, még a lelelkesebb törzsszavazóktól is hallani olyan kiábrándult mondatokat, hogy „egyik sem jobb, mint a másik”. Ilyen módon érthető, ha az alkotmányos intézmények átpolitikálódása bizalomvesztéshez vezet.

Mi ennek az átpolitikálódásnak a lényege? Hiszen az előbb felsorolt szervek

korábban is hatást gyakoroltak az ország életére. Azonban a pártok igyekeznek minden lehetőséget felhasználni arra, hogy bővítsék mozgásterüket. Ezen kívül új távlatokat nyitott a közbeszédben az őszi beszéd kiszivárgása is. A beszéd nóvumjellegét nem kell hangsúlyozni, azonban kérdésünk szempontjából jóval fontosabb a Fidesz népszavazási kezdeményezése. Ez a folyamat volt ugyanis, ami a napi politika szereplőjévé tette az Alkotmánybíróságot (AB) és az Országos Választási Bizottságot (OVB). (Érdekeség, hogy az OVB a Kossuth téri tüntetők retorikájában Országos Visszautasítási Bizottság néven fut. Ez is azt mutatja, mennyire heves érzelmeket vált ki egy korábban semlegesnek, apolitikusnak gondolt intézmény.) Az AB és az OVB pingpongozása a népszavazási kérdésekkel nyilvánvalóan nem tett jót egyik szervezet tekintélyének sem. Kálmán László és az MSZP cinikusnak nevezhető válasza - a kérdések más módon való megfogalmazásával - tovább erősítette ezt a helyzetet. (Mindezzel nem állítom, hogy elképzelhetetlen, hogy Kálmán László nyelvészprofesszor valóban saját elhatározásból nyújtotta be kérdéseit az OVB-hez, csupán azt, hogy onnantól kezdve, hogy az MSZP „rápült” a kialakult helyzetre, azt Szocialista Párt politikai cselekedetként értelmezhetjük.) Innentől kezdve az AB és OVB bármilyen szakmai döntést hozott, az politikai döntéssé változott a média és a politikusok interpretációja által. A politikát, a „parttalan vitákat” elutasító közegben ez bizalomvesztéshez vezethet. (Tegyük azért zárójelben hozzá, hogy a választók többségének számára vajmi keveset jelent mindkét szervezet.)

A kormányba vetett bizalom elvesztése kiindulópontunk volt, azt nem kell részletesen elemezni, az őszi beszéd kiszivárgása, illetve a megszorítások kapcsán sokan megtették ezt. Az ellenzék szerepe azonban ebből a szempontból is érdekes lehet. A Fidesz az elhíresült beszéd kiszivárgása óta egyértelmű stratégiát követ, mindent támad, ami kormányoldalról jön. A Fidesznek

jelenleg nincsen saját programja. Cinikusan hangozhat, de politikai szempontból egyelőre hibás döntés lenne belemenni a programalkotásba, hiszen akkor a közbeszéd nem a kormány számára népszerűtlen megszorításokról, hanem a program életképességéről szólna. Azzal viszont, hogy a legnagyobb ellenzéki párt, bár permanensen kritizál, de nem mutat fel reális alternatívát, csökkenti a belé vethető bizalmat. Ezt igazolják a közvélemény-kutatási adatok is, amik szerint a két párt közötti különbség mértéke a kormánypárti szavazók passzivitásának köszönhető.

Ezen kívül érdemes megemlíteni a köztársasági elnök felfogásbeli váltását, és ezzel kapcsolatban is fontos egy általános tévhitet eloszlatni. Sólyom László nem változtatott elődei gyakorlatán azzal, hogy szélesebb körben élne hatáskörével. A változást az jelenti, hogy az elnök beszédei komoly politikai üzenetet hordoznak. Ezek az erős üzenetek kikezdtek az elnök korábbi gyenge, „békítő” szerepkörét. Ezt igazolja az is, hogy Gyurcsány Ferenc nemrégiben arról beszélt egy interjúban, hogy *„az államfőre az MSZP úgy tekint, mint aki a maga személyes konzervatív politikai meggyőződéséből vezeti le saját állásfoglalását”* (index.hu). Egy ilyen jellegű kritikai megjegyzés Magyarországon a kormányfőtől az államfőre korábban elképzelhetetlen volt. Ez is azt igazolja, hogy Sólyom László szerepfelfogása kapcsán a köztársasági elnöki tisztség is átpolitikálódott.

Igaz, igaz, nincs összefüggés

Azonban kérdésünk továbbra is az, hogy következik-e az intézmények átpolitikáltságából, vagy az ebből fakadó állampolgári bizalomvesztésből, a szélsőségek megerősödése? A kérdésre részben választ ad az, ha belátjuk: valódi tényerésről nem beszélhetünk. Amit viszont fontos megemlíteni, az a politikai eszközök tárházának bővülése, illetve a radikális közbeszéd elterjedése. A média csatornáján keresztül nemcsak láthatóvá válnak ezek a csoportok és a

szélsőséges viselkedés, hanem megszokottá, idővel talán elfogadottá is. Önálló határozati indítvánnyal nehéz bekerülni például a TV2 egymilliós nézettségű híradójába, radikális kijelentésekkel és cselekedetekkel azonban komoly esély kínálkozik erre. Amiben a döntéshozóknak komoly felelősségük van, az az, hogy meg kell fontolniuk, mit engedhetnek meg maguknak és szimpatizánsaiknak. Mert amit igen, az egy idő után mindennapi életünk, beszédünk részévé válik.

A valódi veszély éppen abban rejlik, ha elmosódik a határvonal normális politikai véleménynyilvánítás és szélsőség között. A határ elmosódásához az is hozzájárul, ha kellő tisztánlátás nélkül „farkast kiáltunk”, pedig a farkas valójában kiskutya. Csak hát az a kiskutya is haraphat nagyot, ha hagyjuk elszemtelenedni. Igen, még a saját gazdjába is.

* A szerző az ELTE ÁJK politológia szakos hallgatója.

Referencia:

<http://index.hu/politika/belfold/gyfinter5932/#2>

Sólyom László államfői szerepfelfogása

– *teniszbíró vagy éjjeliőr* –

*Szepes Zsolt**

A Magyar Köztársaság elnöke alapvetően reprezentatív szereplő a politikai életben. Az alkotmányos szabályozás ezt viszont csak részben determinálja, a mozgástér talán többet is megengedhet. Miként viselkedik Sólyom László? Megpróbálja-e megváltoztatni az államfői szerepkört? A szerző hipotézise szerint elmozdulási kísérlet figyelhető meg, ezt kívánja megvizsgálni a politikatudomány eszközeivel.

1. Operacionalizálás

A politikai filozófia két kormányzati szerepfelfogásához (perfekcionista illetve semlegességelvű) kapcsolódó plasztikus

hasonlat a szerző meglátása szerint kiválóan alkalmas arra, hogy az államfői szerepkör felfogását is jellemezzék.

1.1 Éjjeliőr (Adam Smith)

„Éjjeliőr államnak” nevezzük a XIX. század végéig ismert modern államot, ahol a külső és belső rend fenntartására koncentrált állam csak veszély esetén avatkozik be.

Eszerint „éjjeliőrként” viselkedik egy államfő, ha a politikai elittel szemben szkeptikus, nem vár tőlük alapértelmezetten normakövető magatartást. Feladatának érzi a demokrácia védelmét, akár úgy is, hogy konfliktust generál.

1.2. Teniszbíró (Michael Oakeshott)

A „teniszbíró állam” tudatában van annak, hogy az emberek (így a politikai élet szereplői is) egymástól eltérő érdekei és céljai miatt állandó összeütközések jellemzik a társadalmat. Az állam ill. a kormányzat feladata a mindenkire vonatkozó közös szabályok kidolgozásával és viszonylagos állandóságának biztosításával a konfliktusok súrlódásmentességének és ez által a társadalom békéjének biztosítása.

A „teniszbíró államfő” tisztában van azzal, hogy a politikai elit ismeri a rá vonatkozó szabályokat, így nem kell nekik irányt mutatni, csupán vitás esetekben dönteni, külső szereplőként.

2. Értelmezési keretek

A Magyar Köztársaság (rendszer váltás utáni) Alkotmánya olyan köztársasági elnöki szerepet hozott létre, mely gyenge legitimitációjú és reprezentatív. Az alkotmányozási folyamat során mégis maradtak benne olyan jegyek, melyek még a korábban tervezett közvetlenül választott, közepesen erős köztársasági elnökre „lettek szabva”. Az Alkotmány szövege betű szerinti értelmezés alapján megengedett egy „éjjeliőr” szerepkört is, a szokásjog és az MDF-SZDSZ paktum eredményei azonban a „teniszbíró államfő” irányába mutatnak.

3. Elemzés

Sólyom László szerepfelfogásával kapcsolatban két módszert kíván alkalmazni az elemző: először egy többtényezős tudományos modell alapján vizsgálja az államfő lehetőségeit, céljait és tevékenységét, majd az önkormányzati választások estében elmondott kiemelkedő fontosságú beszéde kapcsán. Ezek az elemző elképzelése szerint választ adhatnak a bevezetésben megfogalmazott kérdésekre.

3.1. Az államfői szerep és az államfő tevékenysége

Körösi András írja: „Az államfő tényleges politikai súlya és szerepe a közjogilag rögzített hatáskör mellett olyan tényezők függvénye, mint...” (Körösi 1998) a következők:

a) *Alkotmányos jogkörök:* A köztársasági elnököt főként protokolláris, részben felügyeleti, különleges esetekben erősebb jogokkal ruházta fel országunk alaptörvénye. Felfogás és értelmezés kérdése viszont, hogy ezekkel a jogokkal miként él egy államfő. Sólyom László esetében említésre érdemes tény, hogy korábban az AB elnökeként részese volt annak a folyamatnak, amely gyengítette a Magyar Köztársaság elnökének szerepét.

b) *Választás és legitimitáció:* Sólyom Lászlót Göncz Árpád első köztársasági elnöki ciklusához hasonló helyzetben választották meg. Legitimitációját az aktuális ellenzékől, a magyar jobboldaltól kapta. Ami az őt jelölő pártokkal összeköti, az a morális szempont preferálása, melyet megválasztását követő interjúkban hangsúlyozott is.

c) *Karrierút és párthovatartozás:* Megválasztása előtt Sólyom alkotmánybíró és az AB elnöke volt. Független alkotmánybírónak az MDF jelölte, államfőnek a Védegylet civil szervezet, de élvezte a Fidesz és az MDF támogatását is. Egyértelmű értékrendi és informális kapcsolatok fűzik a jobboldalhoz. Ennek ellenére államfői tevékenységének hangsúlyosabb részét a civil szervezetek és kezdeményezések támogatása jelenti.

d) *Államfői szerepfelfogás:* Sólyom László köztársasági elnökké való megválasztásakor és közvetlen utána tett nyilatkozatai és vele készült interjúk kapcsán a következő alaptételeket rakta le:

▪ „Lehet más a politika” – A Védegylet kampányszlogenje

Sólyom értelmezésében: a pártok nem reprezentálják eléggé a társadalmat, helyettük civilekre és civil szervezetekre kell helyezni a hangsúlyt.

▪ „Passzív, keveset beszélő” államfő szeretne lenni

Célja, hogy ha megszólal, annak legyen súlya. (Erre némileg rációzott azzal, hogy az őszi válság idején, rövid időn belül háromszor is nyilatkozott közvetlenül a témáról.)

▪ „Nem kívánok »szeretett« elnökünk lenni” – Egyértelmű utalás Göncz Árpádra
A népszerűség elé helyezi a saját értékrendjének való megfelelést.

Beszélt arról, hogy bár sokan várják tőle az államfői szerepkör erősítését, ez nem feltett szándéka. Hozzátette, hogy alkotmánybíróként és AB elnökként is az események alakították hozzáállását feladataihoz, nem egy előre lefektetett terv.

3.2. Más stílusban

A balatonőszödi beszéd kapcsán elhangzott megszólalásaival Sólyom még nem lépett ki a „teniszbíró” szerepköréből. A helyhatósági választások urnazarása után elhangzott beszéde viszont már inkább egy „éjjeliőr” államfő beszéde volt. Sokkal markánsabb véleményt és kritikákat fogalmazott meg benne, sőt még ennél is tovább ment.

A beszéd egyértelmű: a köztársasági elnököt hiába kérik, hogy távolítsa el Gyurcsány Ferencet a miniszterelnöki székből, mert erre nincsen meg a jogi lehetőség. Morális okokból kiindulva viszont a kormányfő távozására szerinte is szükség van, ennek kikényszerítésére a lehetőség adott: „Most az Országgyűlésnek van cselekvési lehetősége... Az Országgyűlés dönt a miniszterelnök személyéről... A megoldás kulcsa a parlamenti többség kezében van.” Az államfő „alapvető erkölcsi” problémáról beszél, és ismétlődően van jelen

beszédében a „*bizalmi válság*” kifejezés.

Ami az állásfoglalást illeti: a „*teniszbíró*” is hozhat döntést, ha két egyenlő erő nem tud megegyezni valamely demokratikus rendet érintő kérdésről, ezzel olyan mértékű zavart okozva, mely feljogosítja a „*játékvezetőt*”, hogy beleavatkozzon a „*mérkőzésbe*”. A kormányfő személyéről való döntés csak végletesen extrém helyzetben válhat a köztársasági elnök kompetenciájává. Jelen szituációban nem kristályosodik ki az ellentét olyan szinten, mely magától értetődően utalja felsőbb hatáskörbe a döntést.

4. Konklúzió

A szerző politikai felfogása szerint morális okok nem teszik feltétlen szükségessé a köztársasági elnök beavatkozását a napi politikába, amíg azok nem egyértelműen fenyegetik a demokrácia intézményét. „Parlamentáris demokráciákban – így Magyarországon is – az államfő szerepe mindaddig formális, jellemzően protokolláris szerepkörre szorítkozik, amíg az intézményrendszer működésében nem jelentkezik olyan közjogi vagy tartalmi zavar, amelyből tekintélyes szó, külső ráhatás nélkül nem tudnak továbblépni az egymással konfliktusba kerülő felek.” Ezt a köztársasági elnök közvetlen beosztottja és főtanácsadója nyilatkozta. A szerző számára kétséges, hogy az említett helyzet kielégíti-e a Kumin Ferenc által felsorolt feltételeket. Állításom éppen ezért a következő: Sólyom László nem az események következtében változtatott, hanem tudatosan lépett ki a „*teniszbíró*” szerepéből, megpróbálva erősíteni az államfő pozícióját.

Nehéz megítélni, túllépte-e Sólyom László a nyilatkozási jog kereteit, véleményem szerint igen. Példa nélküli, hogy a Magyar Köztársaság elnöke politikai döntésre szólít fel, még a kormánnyal konfliktusba keveredett Göncz Árpád sem tett ilyen lépést. Nem várható el ugyan, hogy minden pillanatban azonos távolságot tartson minden politikai erőtől – nem is teszi, hiszen a másik oldallal szemben is fogalmaz meg

kritikát (népszavazásról beszélnek helyhatósági választások kapcsán) –, ugyanakkor az elemző véleménye szerint az mindenképp alapkövetelmény, hogy pártpolitikai és személyi kérdésekben ne foglaljon állást (erre az Alkotmány is tesz utalást).

Összefoglalva: Sólyom László kísérletet tesz erősíteni pozícióját, kiszélesítve a Magyar Köztársaság elnökének mozgásterét. A szerző az elemzés alapján egyértelműen arra a következtetésre jutott, hogy a Harmadik Magyar Köztársaság harmadik – alanyi jogon beiktatott – államfőjének szerepfelfogása egy „*éjjeliőr*” jellegű irányba mozdul el. A mai politikai helyzet ismeretében nem lesz könnyű elérnie ezt, de az írott Alkotmány lehetőséget biztosít rá, még ha az „*íratlan alaptörvény*” céljaival ellentétes is.

**A szerző a BCE TK politológus-közgazdász hallgatója.*

Referencia:

Körösényi András, A Magyar Politikai Rendszer, Osiris, Budapest, 1998.

Államfő lólépésben

*Csehi Róbert Imre**

„Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és őrökdi az államszervezet demokratikus működése felett”. A definíciós problémákon túllépve, vegyük észre milyen bonyolult, nehezen megfogható feladatkörrel van szó, miközben az államfő a politika perifériáján kénytelen mozogni, hiszen sem kimondottan végrehajtói, sem kimondottan törvényhozói szereppel nem bír. Egy huszárhoz lehetne hasonlítani, amely a sakkasztán nem a kereszt és hosszirányú lépésekért felel, hanem a kettő ötvözetéből adódóan sajátos mozgása van. Ez az egyedülálló „képeség” egyfajta erkölcsi, szellemi, szimbolikus szintre emeli a pozíciót és annak feladatait, a köztársasági elnök úgy fogalmazott a napokban: „a pártok természetesen politikai

érdekek szerint nyilatkoznak, erkölcsi megfontolásai (...) az elnöknek vannak". Ez a tulajdonság a fékek és egyensúlyok rendszerében sajátos elemként vonulatható fel, hiszen képessé teheti az államfőt arra, hogy a pártok által dominált hatalmi ágak mellett kiemelkedjen. Talán az alkotmányos jogkörök megfogalmazásakor éppen az volt a cél, hogy egy belső ellenőr egy erkölcsi, alkotmányos szellemi légkörbe foglalja a politikai folyamatokat, és ha kell, figyelemfelkeltő lépéseket tudjon tenni (hazánkban egy négypárti egyeztetés kezdeményezése megfelel ennek a kritériumnak). Ne felejtjük el, a huszárral is lehet csatát indítani!

Tételezzük hát fel, hogy a demokratikus működés feletti ellenőrzés valójában pártok feletti ellenőrzést jelent, mintegy politikai irányítóként szolgál. Képes-e a köztársasági elnöki pozíció kiegyensúlyozni a pártok viszálykodása által olykor veszélybe sodort demokratikus működést? Adnak-e az államfő szavára a politikai pártok, avagy beszédeit könnyedén elengedik a fülük mellett? A szimbolikus jogkörök képesek a politikai agendát befolyásolni, és felhívni a figyelmet egy-egy lezáratlan vagy égető politikai-társadalmi kérdésre. Az államfői poszt kiválóan alkalmas arra, hogy egyetlen lépéssel nehéz helyzetbe hozza a „politikát” (ezzel a politikai pártokat), akárcsak egy jó huszár a sakktáblán. Mozgásának sajátossága jóvoltából képes javára fordítani egy vesztett állást, ugyanakkor a politika túlzott bolygatása könnyen a visszájára fordulhat, amikor egy-egy nem végiggondolt lépés (legyen ez szimbolikus tett, vagy kommunikáció) nehezen manőverezhetővé teszi a visszavonulást.

Az amerikai fékek és egyensúlyok rendszerének lényeges eleme, hogy azok az alkotmányos rendszerbe épültek be, vagyis intézményi szinten, könnyebben, élesebben elkülöníthetők. A kölcsönös fékeket tehát az alkotmány biztosítja, nem pedig a pártok. Sokan voltak és vannak, akik nincsenek meggyőződve arról, hogy a politikai folyamatok önmagukban képesek lennének biztosítani az ellenőrzést, így meglehetősen

szkeptikusan fogadták az egymással birokrakelző pártokat. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy a törvényhozással kapcsolatban sokkal fontosabb kiemelni a két ház jelentőségét, mintsem a két pártét. Valójában nem egy alkotmány alatt működő pártkormányzati rendszer jött létre, hanem egy alkotmányos kormányzati forma, amely ellenőrzi és fékezi (netán kiegyensúlyozza!) a pártokat.

Beszélhetünk-e hasonló lehetőségről Magyarországon, vagy itt sokkal inkább a pártok alá igyekszünk betuszkolni a köztársasági elnököt, állandó védekezésre kényszerítve megválasztása pillanatától, a politikai csatározásokon át, egészen a mandátuma lejártáig? Az egységre való felhívás helyett sokkal fontosabb szerepet kap, hogy vajon melyik párt napirendjéhez hasonló üzenetet fogalmaz meg az államfő.

A köztársasági elnök mozgásteret szűk a pártokkal vívott csatájában. Ha nem avatkozik bele a politikai napirend kérdéseibe, támadás éri passzivitása miatt. Ha megnyilvánul egy-egy kérdésben, túlzott aktivizmusa ellen tiltakozik az éppen érdekeiben sértett párt. Óvatos lépésekkel a mindenkori köztársasági elnök elkerülheti a politikai megbélyegzést, de amennyiben aktív szereplő, rövid úton a politikai sakktábla gyalogjává válhat.

Nehezen tartható az az elv egy átpolitizált légkörben, miszerint „az államfő felszólításra nem tesz politikai nyilatkozatot”, miközben a társadalom is orientációért kiált. Kit és mit képvisel hát valójában a köztársasági elnök a vitákban? Képes-e a nemzeti egységet képviselni egy-egy, nemzetet megosztó politikai kérdésben? Nem veszélyes ez a túlpolitizáltság a köztársasági elnök alkotmányos funkciójára nézve?

De feladata-e az államfőnek, hogy a klasszikus hatalmi intézmények mellett kiegyensúlyozza a demokrácia felépítményét, vagy csupán egy a sakkfigurák közül? Képes a köztársasági elnök a nemzeti egység és a demokratikus működés között feszülő kisebb nagyobb ellentmondásból győztesen kikerülni, avagy az egyensúly megtalálása közben folyamatos politikai defenzívába

kényszerül? Ki ellenőriz kit egyáltalán? Gondoljunk csak arra, hogy a parlamenti döntéshozatalban valójában a kormány ellenőrzi a parlamentet a fegyelmezett pártfrakciók útján. Reális követelés volna, hogy a köztársasági elnök kibogozza a kusza szálakat, és rendet teremtsen a fékek és egyensúlyok világában, csekély politikai mozgásterét felhasználva? Jogkörei valóban lehetővé teszik, hogy képes legyen kontrollálni a pártokat, vagy sokkal inkább a pártok által dominált törvényhozás befolyásolja az államfőt és agendáját? Mi a huszár funkciója: a támadások biztosítása, csatába küldendő, feláldozható egység, avagy egy önálló, önmagáért és a játszma kimeneteléért felelős szereplő?

Miért fontos egyáltalán ez az egyensúlyozó szerep? Az emberek keresik a pártatlan közszolgákat, nagyobb bizalommal viseltetnek irántuk. Az államfő erre alkalmas lehetne, ha a politika és a társadalom – elfogadva illetve megtagadva személyét, többnyire pártalapról ítélkezve – adna a szavára, és nem csupán a fogást keresné minden lépésén. Fontos lenne, hogy az intézményi technikák között a konszenzusos döntéshozatal mérvadóvá váljon, és háttérbe szoruljon az egymásnak feszülés gyakorlatát követő eljárás. Ennek a politikában való képviselését az államfő képes lenne ellátni. Kérdés, hogy van-e fogadókészség egy új szellemiség gyakorlati megvalósítására?

** A szerző az ELTE TÁTK politológia szakos hallgatója.*

Alkotmánybíróság és politika

*Molnár Csaba**

Írásomban a magyarországi demokratikus intézményrendszer egyik legfontosabb eleme, az Alkotmánybíróság, valamint a politika hétköznapi világának összefüggései közül kettőt kívánok taglalni. Az egyikben az AB társadalmi támogatottságával kapcsolatos, mára egyre divatosabbá váló elgondo-

lásra próbálok reagálni, míg az írás második felében a testület és a változó politikai klíma közötti viszonyra világitanék rá.

Egy jogállami alapokra helyezett demokrácia intézményrendszerének mondhatni legfontosabb eleme az alkotmánybíróság. A fékek és ellensúlyok bonyolult szerkezetében e testületre nem kevesebb, mint a minden jog forrásául szolgáló alaptörvény védelme és értelmezése hárul. Az adott politikai klímától függően, egyes csoportok szemében, tekintélye akár még csorbulhat is, fenti politikai berendezkedés esetén (vagyis demokratikus államban) nélkülözhetetlenségét senki nem vitathatja.

Az alkotmánybíróság tehát része a politika világának, ezáltal formálója és alakítója is. Éppen ezért döntéseivel bizonyos érdektörekvéseket segíthet célba érni, de ugyanígy meg is gátolhatja azok sikerét. Így gyakran előfordulhat, hogy valamelyik határozatával egy-egy társadalmi csoport elégedetett lesz, míg másokat előnyöktől foszt meg, vagy hátrányos helyzetbe kényszerít.

Magyarország rendszerváltozás után felállított demokratikus politikai intézményei közül az Alkotmánybíróságra is nehéz idők vártak, aminek okai közül elég megemlíteni az új alkotmány megszületésének sorozatos abortálását, a demokratikus értékekbe vetett hit megingását a rendszerváltozás vesztes tömegei részéről, a tagjai megválasztásához makacsul ragaszkodó pártpolitizálás sok esetben kompromisszumra képtelen, de mindenképp delegitimáló hatásait, vagy az utóbbi időkben a kádári éra jóléti államának lebontásával járó nagy rendszerátalakítási törekvéseket. És akkor még egy szót sem szoltunk a magyar politikai közösség szinte totális bipolarizációjáról, amiben a pártsemlegesség, mint fogalom, teljesen értelmezhetetlen jelentéstartalommal telítődik. Mert az igény ugyan folyton elhangzik a politikai semlegesség és elfogulatlanság iránt, ám meglehetősen képtelen küldetés annak eleget tenni egy olyan közegben, ahol az emberek politikai preferenciái a hétköznapi élet minden szegmensében hatnak és

erősen kitapinthatóak.

Az egyik leggyakoribb megoldási javaslat a pártpolitikai kötődés semlegesítésére vonatkozóan az alkotmánybírák megválasztási módjának reformjában jelentkezik. Mindez röviden annyiban foglalható össze, hogy ne csak a politikai pártok akaratán múljon, hogy ki lesz alkotmánybíró, hanem valamilyen módon a civil élet releváns érdekszervezetei is aktívan részt vegyenek/vehessenek az alkotmánybírák rekrutációjában. Sajnálatos, hogy ez az ötlet nem merült fel a politikai rendszerátalakítás hajnalán, de igazából talán fel sem merülhetett. Az akkori tényleges társadalmi támogatással rendelkező szervezeteknek ugyanis egyedül a pártok számítottak, amelyek a gazdasági és civil szféra képvisletét is magukra vállalták. Többek között ennek és a fokozatosan kieleződő politikai versengésnek köszönhetően, a mára kialakult civil társadalom arculata voltaképp a politikai szféra lenyomata. Mára elmondható, hogy egyetlen jelentősebb társadalmi szervezet sem mentes a politikai elköteleződésektől, aminek témánk szempontjából annyi jelentősége van, hogy bevonásuk az Alkotmánybíróság megválasztásának folyamatába nem feltétlenül jelentene garanciát annak pártsemlegesítésére.

Ha éves lebontásban összevetjük az Alkotmánybírósághoz beérkezett indítványok mennyiségét, akkor azt látjuk, hogy a kritikusabb időszakokban jelentősen megnő a beadványok száma. Így volt ez a rendszerváltás utáni első évben, 1991-ben, amikor minden idők legmagasabb számú jogértelmezési kérelme – egész pontosan 2302 darab – érkezett a legfelsőbb jogász grémiumhoz. Az Antall-kormányt leváltó baloldali fordulat évében majdnem ezer körülire csökkent ez a mennyiség, de a Bokros-csomag évében újra másfél ezer fölé szökött vissza a vitatott ügyek száma. Viszonylagos megnyugvásnak mondható az Orbán-kormány időszaka, amelynek csak az utolsó időszakában figyelhető meg némi emelkedés (2001-ben 1188 darab beadvány érkezett). Minden idők legalacsonyabb számú indítványozási

időszaka Medgyessy Péter kormánya megalakulásának évére tehető, ekkor (2002-ben) csupán 947 darab kérelem került az Alkotmánybíróság elé, és a következő évben is csak tizenhárommal több alkotmányos kifogásról szólnak a statisztikák. A jóléti intézkedéssorozat vélhetőleg nagyban hozzájárult a panaszkezdő lanyhulásához, de érdekes, hogy 2004-ben, amint kifulladt a kormány osztogató politikája, azonnal 1233-ra emelkedett az alkotmányos kifogások száma és ez nem csökkent 1200 alá a következő két évben sem.

Fenti adatokból erősen vélelmezhető, hogy a politikailag (társadalmi-gazdasági szempontból) kritikusabb időszakokban a társadalom életét alapvetően megváltoztató vagy azt stimuláló kérdések erőteljesebben és nagyobb számban törnek felszínre. Ezek a számok ugyanakkor korai és éretlen demokratikus kultúránk ellenére biztató és pozitív jelek, hiszen az embereknek legális úton áll módjukban visszacsatolásokat intézni a politikát hivatásból űzők felé és úgy tűnik, hogy ezzel a lehetőségükkel – ha ma még bátortalanul, de – élnek is.

**A szerző az ME BTK Politikatudományi Tanszékének volt hallgatója.*

Referencia:

<http://www.mkab.hu/content/hu/statisz/2006.pdf>

Az elnök emberei

*Szabó Edit – Balogh Róbert**

A 2006-2007-es hazai politikai válság igen tanulságos fejezete az Országos Választási Bizottság (OVB) és az Alkotmánybíróság (AB) vitája a népszavazásra bocsátható kérdések köréről. A jogi mező igen színes, az Alkotmány 28/C. paragrafusától és a Választási eljárásról szóló törvény rendelkezéseitől a népszavazás következményeinek pontatlan szabályozásán (lásd 36/2007 AB) át az Alkotmánybíróság határozataiig terjed. Ez

utóbbiak esetenként egymással legalábbis szellemiségükben ellentétes indoklásokat tartalmaznak, melyek elemzése hosszabb, interdiszciplináris – semmiképpen sem kizárólag jogi – tanulmányt is megérne. (vö. pl. 15/2005 AB és 15/2007 AB, 32/2007 AB)

A mező alapszíneit mindenesetre két sokat hivatkozott, némileg kevesebbszer idézett paragrafus jelenthetné:

Alkotmány 28/C.§5)

Nem lehet országos népszavazást tartani:

a) a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről és illetékekről, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények tartalmáról,

f) a Kormány programjáról
valamint

1997.C. törvény a választási eljárásról 130. §

(1) Az Országos Választási Bizottságnak az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdés hitelesítésével kapcsolatos döntése elleni kifogást az Alkotmánybíróság soron kívül bírálja el.

(2) Az Alkotmánybíróság az Országos Választási Bizottság határozatát helybenhagyja, vagy azt megsemmisíti és az Országos Választási Bizottságot új eljárásra utasítja.

Előbbi jogszabály értelme, a kedvelt jogász fordulat szerint a „törvényalkotó szándéka” feltehetően az volt, hogy az igen összetett politikai kérdésekben a döntések a képvisleti demokrácia színterein jöjjenek létre. A Választási eljárásról szóló törvény idézett paragrafusának jelentősége esetünkben annyi, hogy, hogy az AB-nek joga van az OVB határozatainak megsemmisítéséhez, de nem változtathatja meg őket. Jogi terminológiával tehát az AB kasszatórius felülvizsgálati jogot gyakorol, úgy, ahogyan azt a testület elnöke, Bihari Mihály megfogalmazta: „Itt az első és másodfok döntése közötti viszonyról van szó, amely a jogorvoslat eljárási viszony, nem egy hatalmi viszony.”

A valóságban kevés kétség férhet hozzá, hogy a vita nem arról folyik, mire utasíthatja

az AB az OVB-t, s hogy vajon hogyan és mikor jelentheti az Alkotmány idézett paragrafusa az ellenkezőjét annak, aminek elsőre látszik. Még akkor sem ez a fő kérdés, ha egyébként konfliktus forrása lehet az is, ha egy Alkotmánybíróság szerepét aktívnak értékeli, s így esetenként közel kerül ahhoz, hogy implicit módon felülvizsgálja az Alkotmány rendelkezéseit, ami egyébként az Országgyűlés feladata. Sőt, bármilyen kézenfekvőnek tűnik is, a legkevésbé sem a Fidesz pártján álló alkotmánybírók és az OVB MSZP-s alkotmányjogászainak szembenállását kell elemeznünk.

A probléma kulcsa sokkal inkább az, ahogyan a szorosabb értelemben vett politikai verseny 2006 végére a jogi intézményeket beteretelte saját terébe. Természetesen a bíróságok, a jogszolgáltatás egész rendszere része a tágan értelmezett kormányzásnak, vagyis a magyar politikai rendszernek, a fékek és egyensúlyok összetett, s sokszor nehézkes játékának. Különösen igaz ez az Alkotmánybíróságra. A jogszolgáltatáshoz kötődő intézmények jogosultak dönteni számtalan intézményi vitában, sőt társadalompolitikai kérdésben is, azonban a játékszabályok szerint nem vonhatók be direkt módon annak a kérdésnek az eldöntésébe, hogy ki kormányozzon?

A jelenlegi, már-már az alkotmányos válság jegyeit mutató OVB-AB párviadal nem jöghézag eredménye. Mindkét testület olyan térbe kényszerült, melyben idegenül mozog, s igazán a kiutat sem találja. Ez a tér, a 2006-2007-es antagonizmus indulatos, gyorsan változó világa távol áll a jog színes mezejétől, ám könnyen foglyul ejtette, s részben el is csábította az ebben az új környezetben igencsak esendő jogtudósokat.

Levonhatjuk-e tehát azt a következtetést, hogy a magyar demokrácia – mint struktúra – nem elég létező ahhoz, hogy fontosabb szereplőinek szereptévesztését korrigálhassa? A struktúrákkal érvelők gyengéje általában az, hogy olyan ideákból indulnak ki, melyet valójában maga a beszélő teremt meg a hallgatóság képzeletében. (Lásd pl. a német

filozófus Eric Vögelin Marx-kritikáját Science, Politics and Gnosticism c. esszéjében.) Azt a tanulást azonban máris levonhatjuk, hogy egy demokratikus állam intézményrendszere nem eredendően állandó és létező. Magyarországon ma Társadalmi Szerződés helyett a politikai tér az, amely működésüket meghatározza, s funkcióikat esetenként át is alakítja. Mélyebb válság tünete, ha az intézmények többsége kényszerül olyan funkciót betölteni, melyhez nincsenek meg a képességei.

* A szerzők: Szabó Edit ügyvédjelölt (Tatabánya), Balogh Róbert a DE BTK politológia-történelem szakos hallgatója.

Referencia:

Szigeti Péter, A három nevezetes kérdés jogi sorsa, In: <http://www.es.hu/>

Szilágyi Péter: Népszavazás és kormányozhatóság, In: <http://www.es.hu/>

<http://index.hu/politika/belfold/torokOV1023/>

<http://nol.hu/cikk/441544/>

<http://www.mkab.hu/hu/frisshat.htm>

A magyar Országgyűlés helye és szerepe a politikai erőterben, elméletben és gyakorlatban – az elmúlt 17 évről

*Rozgics Kornél**

A magyar Országgyűlés helyéről és szerepéről kívánok szólni két aspektus vonatkozásában. Először is van egy elméleti keret, ami meghatározza, hogy a parlamentnek milyen jogi lehetőségei és korlátai vannak Magyarországon. Másodszor van a gyakorlati, napi-politikai csatározások során elének rajzolódó kép az Országgyűlésről. Előbbit mindenki ismerheti a Magyar Köztársaság Alkotmányából (II. fejezet). Azt is tisztázni kell, hogy nem térhetünk ki az Országgyűlés belső viszonyaira a legapróbb részleteket is figyelembe véve, csupán a jelentősebb, közjogi értelemben is fontos eseteket elevenítjük fel.

Egy országgyűlési választás nyomán,

ahogyan erre Magyarországon 1990 óta eddig öt alkalommal került sor, a mindenkor létrejövő Országgyűlés a pártok által meghatározott erőter legmagasabb intézményi megnyilvánulását testesíti meg. Ez azt jelenti, hogy a mindenkori kormány és a mindenkori ellenzék viszonya alapvetően meghatározza a címben megfogalmazottakat, a magyar Országgyűlés helyét és szerepét a politikai erőterben. Ez, a szerző szubjektív meglátása alapján, parlamenti ciklusról parlamenti ciklusra egyre rosszabb! Ez egy konzervatív attitűd, amely a mindenkori viszonyokat tekinti az eddigi legrosszabbaknak. Ha az Országgyűlés helyét és szerepét kívánjuk megragadni, mindenképpen érdemes elvégezni a mindenkori kormány és a mindenkori ellenzék szerepének és egymáshoz való viszonyának az elemzését. Ezt a terjedelmi és egyéb korlátoknál fogva kronologikus rendben tesszük.

Az Antall-kormány és ellenzéke viszonyát alapvetően meghatározta az MDF-SZDSZ paktum, mely egyrészt a kompromisszumképesség nyilvánvaló jele a két fél között. Másrészt mind megkötése idején, mind ma, állítások és ellenállások kereszt-tüzében jelenik meg. Utóbbiak a kompromisszumok természetéből adódóan abban a két egyszerűsített állításban foglalható össze, mely szerint a kompromisszum megteremti a kompromisszum tárgyát képező ügyekben a „gyengébb” fél támogatását (kormányzáshoz szükséges stabilitás megteremtése a kormány számára), cserébe az „erősebb” fél politikai, gazdasági vagy társadalmi előnyöket juttat (az SZDSZ jelöltjét megválasztják köztársasági elnöknek) hatalmi pozíciójának köszönhetően a másiknak. Az 1990 utáni első parlamenti ciklus sajátossága, hogy ciklus közben új miniszterelnöke lett az országnak, ill. hogy a kezdeti kompromisszumos viszonyt nem sikerült fenntartani, és a legnagyobb ellenzéki erő a korábbiakhoz képest heves támadást intézett a kormány ellen (ld. taxis-blokád). A fokozódó feszültség jele az ún. médiaháború, valamint a honvédség „vezetése” körül kialakult vita

is, melyek a parlament falai között éreztették hatásukat. A kormány oldalán volt még a ciklus során egy válságjelenség, mely a Független Kisgazdapárt kettéválása és részbeni kormányból való kiválása során ment végbe. Ez az esemény azonban nem befolyásolta a kormányzati többség további biztosítását. A Boross-kormány regnálása idején nem tudunk beszámolni a kormány és az ellenzék viszonyában jelentős változásról, hacsak a választási kampányt nem számítjuk, mely minden más esetben is fokozott feszültségforrást jelent.

A Horn-kormány és ellenzéke viszonyáról röviden azt mondhatjuk, hogy az 1990 óta létezett kormányok és ellenzék sorában a legszürkébb kapcsolat állt fenn a két fél között. Az 1994 és 1998 közötti parlamenti ciklus során izgalmak inkább a kormányoldalon voltak a két koalíciós párt között és nem annyira a kormány és ellenzék között.

A korábbihoz képest izgalmasabbnak tűnik az Orbán-kormány és ellenzéke viszonya. Elsősorban a kormány részéről megnyilvánuló és a média által vélten vagy valósan interpretált azon kijelentés okán, mely szerint a parlament működik ellenzék nélkül is. Kétharmados törvények elfogadására, módosítására nem volt szükség, nem számítva a nemzetközi vonatkozásúakat, melyekben, ahogy korábban és később is, megtörtént az együttszavazás. Az ellenzék részéről a kormány, pontosabban a Fidesz, még pontosabban pedig Orbán Viktor vált a korábbiakhoz képest sokkal intenzívebb támadások céltáblájává.

A Medgyessy-kormány és ellenzéke közti viszony szintén nem tekinthető túl bonyolultnak. Az ellenzéknek közjogi értelemben vett érdemi szerepe Medgyessy Péter lemondása környékén lehetett volna, konstruktív bizalmatlansági indítványra azonban nem került sor, valamint az új miniszterelnök megszavazása is zökkenők nélkül történt.

Közjogi értelemben ma a második Gyurcsány-kormányról beszélhetünk, jelen írásban azonban egynek tekintjük Gyurcsány Ferenc eddigi miniszterelnökként eltöltött éveit. A kormány és ellenzék viszonyát

tekintve ezen időszak alatt beszélhetünk a mindenkori ellenzék eddigi legnagyobb sikeréről a mindenkori kormánnyal szemben 1990 után. A 2005-ös köztársasági elnök-választás során az ellenzék jelöltje kapta meg a kellő számú szavazatot a parlamentben, más szavakkal a kormánytöbbség nem tudta érvényesíteni elvi fölényét az Országgyűlésben. Abból a szempontból is példátlan ez az időszak, hogy most került sor először bizalmi szavazásra 1990 óta, igaz, a kormányzati többséget ekkor sikerült megteremteni. A már a bevezetőben is említett gondolat, miszerint a mai viszonyok jelentik az eddigi legrosszabb színvonalat kormány és ellenzék között, nem a most említett két ügy miatt értendő, hanem abból a szempontból, ami a kormány feje és az ellenzék döntő részét jelentő Fidesz viszonyából fakad, vagyis az ismétlődő parlamenti kivonulásokból, amikor a kormányfő felszólal az Országgyűlésben. Ez nem a kompromisszumképesség jele (továbbá a kivonulásnak is megvan az oka).

Összefoglalva, a magyar Országgyűlés helye és szerepe a magyar politikai térben az alkotmányból eredő feladatok által elvileg felelősségteljes, mely több mint másfél évtized elteltével is elmondható. Az eltelt évek azonban bebizonyították, hogy a kompromisszumkészség, melyhez legalább két fél kell, nem jellemzője a magyar Országgyűlésnek, erre csak a nemzetközi helyzetünkben fakadó esetekben került sor (NATO, EU-csatlakozás, határőrség-rendőrség integrációja, stb.). Továbbá, hogy a mindenkori ellenzéknek nincs érdemi lehetősége a döntések befolyásolására (pont a kompromisszumkészség hiánya okán), csupán olyan ritka és kivételes esetekben, mint az említett köztársasági elnök választás, mely során a kormánytöbbséget a kormánykoalícion belüli feszültségek megosztották.

* A szerző a DE BTK politológia-történelem szakos hallgatója.

A balkáni dominó – az ENSZ szerepe Koszovó státuszának rendezésében

*Takács Gergely**

Koszovó státuszának megoldása talán azon utolsó problémák közé sorolható, aminek a megoldása még hátra van ahhoz, hogy a „balkáni kérdés” lezártnak tekinthető legyen. Azonban a jelenleg nemzetközi protektorátus alatt lévő tartomány sorsának rendezése olyan nagy feladatnak tűnik a nemzetközi diplomáciai élet számára, hogy minden esély megvan arra, hogy jó ideig még megoldatlan legyen a koszovói albánok és szerbek helyzete.

Szerbia 1912-ben foglalta vissza Törökországtól Koszovót, a szerb kultúra bölcsőjének tartott területet. A Tito vezette Jugoszláviában, az 1974-es alkotmánynak köszönhetően nagy autonómiával rendelkeztek az ott lakó albánok, de a szocialista rendszerek európai szintű bukásával teljesen új helyzet állt elő. A balkáni háborúk a kilencvenes évek végére elérték Koszovót és egészen 1999 júniusáig, a NATO bombázásokig a szerb csapatok és a koszovói albánokból álló gerillák folyamatos harcot vívtak egymással. Az észak-atlanti szervezet nyomására 1999 nyarán a szerb katonák és rendőrök elhagyták a tartományt, és helyüket az ENSZ és a NATO emberei vették át.

A nemzetközi protektorátus első négy éve alatt nem javult demokrácia helyzete, az ENSZ ezért kidolgozott egy olyan követelményrendszert, amely meghatározta, hogy mik azok a lépések, amiket meg kell tenni annak érdekében, hogy megkezdődhessenek a tárgyalások Koszovó jogállásáról. A helyzet azonban nem hogy javult volna, inkább csak romlott az évek során. A kisebbségben lévő szerbek teljesen kivonták magukat a közigazgatás működtetéséből, ezzel bojkotálva a működésüket. Az ENSZ-főtitkár koszovói különmegbízottja 2005. október végén tette le az asztalra a jelentését, melyben – látván, hogy a tárgyalások feltételül

támasztott követelmények közül egyik sem valósult meg maradéktalanul – azt javasolta, hogy nincs értelme tovább halogatni az egyeztetések megkezdését. Kai Eide különmegbízottat, a Biztonsági Tanács 2005. október 24-én született határozata értelmében a korábbi finn elnök, Martti Ahtisaari váltotta. A koszovói rendezés érdekében kinevezett új ENSZ-diplomata színre lépésével a felek közötti tárgyalási folyamatok felgyorsultak, és az idő előre haladtával egyre több fórum illetve nemzetközi kezdeményezés középpontjába került a probléma megoldása. Már nem csak az ENSZ keretei között folytak az egyeztetések, hanem például az Európai Unió külügyminisztereinek és miniszterelnökeinek az értekezletein, vagy a világ hét gazdaságilag legfejlettebb államának és Oroszországnak egyeztető fórumul szolgáló G8 csúcstalálkozókon is.

Az intézményes formák mellett két másik egyeztetési lehetőség is rendelkezésre áll a helyzet mielőbbi megoldására. Az egyik az Egyesült Államokat, Franciaországot, Nagy-Britanniát, Németországot, Olaszországot és Oroszországot tömörítő hathatalmi összekötő csoport, a másik a szintén a koszovói rendezéssel megbízott trojka, ami az USA, az EU és az Orosz Föderáció képviselőiből áll. A nyolc év során tető alá hozott találkozóknak, tárgyalásokban egyetlen közös dolog van: a felek kompromisszumképtelensége miatt a mai napig nem született megállapodás. Szerbia legfőbb érve, a Biztonsági Tanács 1999-ben született 1244-es számú határozata, ami kimondja, hogy ENSZ elkötelezett Jugoszlávia szuverenitásának és területi integritásának megőrzése iránt. Emellett nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a szerb kultúra bölcsőjének tartott Koszovó az ország területének 15%-át teszi ki.

A szerb álláspont merevségében szerepet játszik még az is, hogy korábban hozzá tartozó Montenegró sorsáról szóló 2006. május 21-én tartott sikeres népszavazás eredményeként egy újabb területi egységről és az egyetlen tengeri kijáratáról kellett lemondania.

A montenegróiak elszakadásának nagy szerepe volt abban is, hogy a szerb parlament, a skuptsina után, a lakosság is nagy többséggel szavazta meg az új alkotmányt, melyben Koszovó, mint Szerbia elidegeníthetetlen része szerepel. Tehát amíg a szerbek történelmi okokra hivatkozva, valamint az elmúlt tizenhét évben elszenvedett területi veszteségek miatt sem engednek álláspontjukból, addig az orosz vezetés elutasítása mögött teljesen más indokok húzódnak meg. Moszkva számára egyrészt a nagyhatalmi politikai játszma részét képezi a koszovói kérdés, és arra törekszik, hogy az időt húzva – ezzel is segítve a szerbeknek – minél jobb alkupozícióba kerüljön, akár a világpolitika teljesen más területein is. Másrészt azért is fontos ez a kérdés, mert a Szovjetunió felbomlása után – főleg a Kaukázusban – egyre komolyabb problémát jelentenek a szakadár mozgalmak, amelyeknek a koszovói státusz albánok számára kedvező kimenetelű rendezése nemzetközi precedensként szolgálhatna saját esetükben is. Az erősen expanzív és agresszív külpolitikai kurzust folytató Putyin számára egy ilyen BT döntés elég kellemetlen helyzetet teremtene, és mozgásterének beszűkülésével járna.

A szerb és az orosz állásponttal teljesen ellenkezőt képvisel az Európai Unió, az Egyesült Államok és a koszovói albánok is. A belgrádihoz hasonló, kompromisszumok nélküli megoldásra hajlandóak csak délszerbiai tartományban többséget alkotó albánok is, akik hallani sem akarnak széleskörű autonómiáról, területmegosztásról, vagy -cseréről. Kizárólag a teljes függetlenséget tudják elképzelni. Hasonló állásponton van amerikai vezetés is, ami akár a Koszovói Köztársaság egyoldalú elismerésére is hajlandó lenne, ha továbbra sem jutnának megállapodásra a tárgyaló felek. Az Európai Unió esetében az mondható el, hogy ahány ország annyi féle vélemény van jelen, és egyedül abban van konszenzus, hogy az ENSZ BT-nek kell kimondania majd a végső szót. Brüsszel számára presztízs kérdés Koszovó, hiszen a státusz rendezése esetén az uniós egységek, és közigazgatás venné át a

NATO és ENSZ alakulatok helyét. Meg kell említeni, hogy az EU mozgásterét valamilyenre korlátozza, hogy a területmegosztásról nem szívesen kezdene tárgyalásokat, ugyanis attól tart, hogy az kiválthatná az albánok támadásait a zárványok szerb lakossága ellen, és felkorbácsolná a kedélyeket a határ másik oldalán található albánok körében is. Nagy biztonságpolitikai kockázatot jelentene, ha a 2000-2001-es sikeres macedóniai NATO-akció után ismét kiújulna a gerillaháború.

A koszovói rendezés rövid bemutatása után jól látható, hogy az ENSZ és társult szervei nyolc év elteltével sem képesek véglegesen megoldani a problémát. Jelen helyzetben kijelenthető, hogy az álláspontok felpuhulásig egyáltalán nem lehet arra számítani, hogy megegyeznek az érintett felek.

**A szerző a PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola hallgatója.*

A sokat szenvedett Lengyelország – A lengyel belpolitika válsága

*Beregszászi Gábor**

Az elmúlt tizenhat évben egymást váltották a jobb- és baloldali kormányok az európai történelem talán legtöbbet szenvedett országában, Lengyelországban, ahol a 2005 őszen megtartott országgyűlési és elnöki választásokon is a konzervatív Jog és Igazságosság (Prawo i Sprawiedliwość, PiS) került ki győztesen, megelőzve a jobboldali liberális Polgári Platformot (Platforma Obywatelska, PO). Az októberi elnöki választások eredményeképp a konzervatív PiS jelöltje, Lech Kaczyński (az ikrek, és a Jog és Igazság alapítójának egyike) lépett – a várakozásokkal ellentétben – a tíz esztendeig elnöki pozíciót betöltött Aleksander Kwasniewski helyébe.

A győztes PiS két kisebb populista párttal

lépett koalícióra – a baloldali lengyel parasztpárttal, az Önvédelemmel (Samoobrona), és a radikális jobboldali, nemzeti katolikus Lengyel Családok Ligájával (LPR) – a jobboldali liberálisokkal, a közös kormányprogramban való megállapodás hiányában. A PiS az előtte alig ismert Kazimierz Marcinkiewicz-cel alakított kormányt; a párt elnöke, Jaroslaw Kaczynski helyett. Az új kormány elég erős köztámogatást élvezett, míg a támogatást adó populista pártok népszerűsége jelentősen csökkent. Mindez 2006 januárjában politikai válságot idézett elő, a kis populista pártok félelmét keltve, amelyek attól tartottak, hogy a PiS új választásokat készül kiírni (amelyen kudarcot vallanának). Végül 2006 júliusában Marcinkiewicz miniszterelnök benyújtotta lemondását, akit a párt elnöke, Kaczynski váltott fel a miniszterelnöki székben, aki új kormányt alakított.

Ilyen politikai háttérrel kezdődött el tavaly ősszel az „ikerorszak”, a Jog és Igazságosság párt alapítói, a Kaczynski testvérek főszereplésével. Ám úgy tűnik, a lengyel belpolitika maradandó jellemzője marad a politikai válság. Jaroslaw Kaczynski miniszterelnök menesztette júliusban helyettesét, Andrzej Lepper földművelésügyi minisztert, az Önvédelem elnökét, miután korrupció gyanúja alá került tárcájával együtt. Erre reagálva Lepper visszavonta pártja két miniszterét a kabinetből, aki a kormányfő távozását tartotta elfogadhatónak, hasonlóan a Lengyel Családok Ligájához. Kaczynski azonban erre nem volt hajlandó, s előrehozott választásokat helyezett kilátásba a válság megoldására, amelyeket most ősszel tartanának (a lengyel kormányfő október 21-ét jelölve meg lehetséges időpontként, hozzátéve, hogy legkésőbb novemberben mindenképpen sor kerül a voksolásra). Egy másik korrupcióellenes vizsgálat keretében a miniszterelnök a PiS-ből kikerülő Tomasz Lipiec sportügyi minisztert menesztette, majd illojális viselkedés miatt a kormánykoalíció két kisebb pártjának két kormányzati tisztségviselőjét, növelve ezzel a koalíción belüli feszültséget.

A elbocsátások sora ezzel nem ért véget, augusztusban a lengyel miniszterelnök leváltotta Janusz Kaczmarek belügyminisztert, aki akadályozta a Lepper korrupciós ügyében folyó rendőrségi vizsgálatot. Majd eltávolította a maradék négy koalíciós minisztert is, helyükre saját pártjának embereit ültetve. A koalíció hosszas huzavonája és a kölcsönös vádaskodás a koalíció végleges felbomlásához és a szejm feloszlásához vezetett, Kaczynski miniszterelnök felbontotta a kormánykoalíciót mindkét párttal, így azóta ismét kisebbségi kormánya van Lengyelországnak.

De hogyan értékelhetjük a Kaczynski-kormány munkáját? Az utóbbi években és hónapokban kiobbant, a politikai élet legmagasabb szintjéig elérő korrupciós botrányok feltárták, hogyan is működik a lengyel demokrácia. Kaczynski szükségesnek tartotta, hogy megszabadítsa az országot a korrupciótól, a csalásoktól, a törvényteleniségektől; hogy tisztességes katolikus országot építsen ki; illetve, hogy szétverje a nemzeti termék jelentős részét „felszívó” poszt-kommunista nómenklatúra-hálózatot, felállítva a Központi Korrupciós Hivatalt. Noha Lengyelország gazdaságát gyors növekedés jellemezte a konzervatív Kaczynski fivérek hatalomra jutása óta, mégis szüntelen politikai zűrzavar kísérte eddigi kormányzásukat. Állandósultak a koalíciós viták, és folyamatos volt a huzakodás az Európai Unióval, régi sérelmek sebeit tépve fel. Lengyelország nem volt hajlandó az európai alkotmánytervezet ratifikálására, bár a nyár elején tartott brüsszeli találkozón megállapodás született a megbukott alkotmánytervezet helyébe lépő új szerződésről, ahol a lengyel kormányfő felvetette, hogy az ország második világháborús népességvesztését is számításba kellene venni, amikor hazájának szavazati súlyát megállapítják az Európai Unió intézményeiben.

A politikai helyzet nyugtalansága volt az egyik fő ok a tömeges kivándorlásra, munkaerőhiányt okozva és munkanélküliséggel párosulva, amely már olyan mértéket is mutatott, mely szerint minden ötödik lengyel

munkanélküli, habár a ráta 4 %-kal esett vissza az elmúlt év során. Sokak szerint a mostani politikai csőd oka éppen az ikrek személyiségében rejlik. Az Európai Unió ötödik legnépesebb államának irányítása olyan emberek kezébe került, akik sokkal inkább „politikai álmodozók”. A fő kritikák komolyan támadják a Kaczynski testvéreket, akik a titkosszolgálatok eszközeivel újták a politikát. A listán szereplők között mindegyiknek: az állami szférát behálózó protekcionizmus, az alkotmány semmibevétele és a szovjet érásban beinduló, az egykori üzemekben folyó termelés megszűnése, az állami és közszolgálati szféra (ezen belül is a média) kisajátítása található. Mindez talán elég ahhoz, hogy a PiS számára a vártnál két évvel korábban megtartott választások kimenetele végzetes legyen. A felmérések a Polgári Platform 33 százalékos támogatottságát jósolják, míg a PiS népszerűsége 22-re esett vissza. A volt koalíciós partnerei számára még rosszabbak a kilátások. A prognózissal ellentétben Jaroslaw Kaczynski lengyel miniszterelnök mégis bizakodik: nem zárta ki, hogy az ősszel esedékes előrehozott választásokat követően – amennyiben győzelmet arat – pártja, a Jog és Igazságosság koalícióra lépjen a jelenlegi fő ellenzéki erővel, az önmagát ugyancsak a szintén a legendás „Szolidaritás” szakszervezetből eredeztető, jobboldali liberális, piacbarát Polgári Platformmal.

**A szerző a BCE politológia szakos hallgatója.*

Referencia:

Lagzi Gábor, Az új lengyel kormány száz napja, (Teleki László Intézet, Közép-európai tanulmányok Központja), In: <http://www.talaljuk-ki.hu/index.php/article/articleview/497/1/30aug07>

Underhill, William, The terrible twins. In: Newsweek, vol. 30. July 2007, pp. 26-27.

„Recent developments”, In: http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Poland

A (s)ikertörténet vége?

Tóth László*

Mára már teljesen biztossá vált, hogy még idén ősszel előrehozott törvényhozási választások lesznek Lengyelországban. A hagyományosan négyéves ciklus felére vált tarthatatlanná a lengyel belpolitika állapota, amit gyakorlatilag már az előző választás óta a permanens válsághelyzet jellemezett.

A lengyel belpolitikai élet hagyományosan gazdag nagy váltásokban, felemelkedésekben, és nagy bukásokban. Az állandóan változó pártpolitikai háttérben vezérfonalként egészen az előző választásig a poszt-kommunista-posztzolidaritási törésvonal volt meghatározó. Két éve azonban, miután a poszt-kommunista baloldal megsemmisítő vereséget szenvedett, folyamatosan egy másik törésvonal került előtérbe. Ez az addig közös platformon politizáló posztzolidaritási erőket állította egymással szembe. Ennek első jelei közvetlenül a választások után váltak láthatóvá, amikor is az addig közös kormányzásra készülő két nagy párt, a konzervatív-liberális, piacpárti Polgári Platform (PO), ill. a nacionalista-keresztény-konzervatív Jog és Igazság (PiS) látványosan nem tudtak megegyezni a koalíció létrehozásában. A választást megnyerő PiS emiatt olyan erővel kényszerült együttműködni, melyek Nyugat-Európa egyetlen országában sem számíthatnának szalonképes erőnek. Ez a „különös házasság” ért véget idén nyáron.

A PiS két karizmatikus vezéregyénisége (Jaroslaw Kaczynski pártelnök, illetve Lech Kaczynski köztársasági elnök) határozott célokkal vágott neki két éve a kormányzásnak. Programjuk neve is, mely a „IV. Köztársaság” létrehozását tűzte ki célul, igen markánsan jelenítette meg a teljes megújulást. Mind belpolitikai, mind külpolitikai szinten egyértelműen a lengyel nacionalizmus megtestesülése volt e program. A belpolitikában elsősorban a „nagyakarítás” szlogenje volt meghatározó, mely egyértelműen a volt rendszer ittmaradt elemei elleni

kíméletlen harcot jelentette, valamint a populista szólamok és intézkedések, melyek célkeresztjében a korrupció, illetve a társadalom kizsákmányolása volt. Fontosnak tartották a katolicizmus hangsúlyozását (erre rendkívül jó táptalajt biztosít, hogy Lengyelország hagyományosan hithű katolikus), illetve egy rendpárti (a „liberális devianciák” elleni) fordulat megteremtését is. Külpolitikájukban minden eddiginél erősebben jelent meg Lengyelország német- és oroszellenessége, de markáns volt az euroszeptikus, a lengyel nagyhatalmi álmokat kimutató Európa-politika is.

„Nagyívű” programjának megvalósításához Jarosław Kaczyński pártelnök kisebbségi kormányzással, illetve a párt egy mérsékelt személyiségének (Kazimierz Marcinkiewicz) miniszterelnökké választásával kezdett hozzá. Mivel a 460 fős szejmben a PiS csak 155 képviselővel rendelkezett, már ekkor rá volt szorulva a két szélsőséges párt támogató voksaira, majd tavaly nyáron hivatalosan is koalícióra léptek. Nem sokkal ezután vette át a kormányrudat Kaczyński pártelnök.

A Marcinkiewicz, de még inkább a koalíciós Kaczyński-kabinet markánsan, konfliktusokat nem kerülve látott neki programja végrehajtásához. Ez igen szélsőséges reakciókat vont maga után, hiszen egyik oldalról mind belföldről, (pl. a köztudottan jobboldali Lech Wałęsa volt elnök szájából), mind külföldről a testvérpár elméjének tisztaságát megkérdőjelező vélemények láttak napvilágot, másik oldalról viszont a populista lépések segítettek bázisuk megtartásában, megerősítésében.

A PiS törekvéseinek végrehajtásában komoly kihívást jelentettek az ellenzék, illetve a külső bírálókon kívül saját koalíciós partnerei is. A szélsőségesen baloldali (agrár)populista Samoobrona (Önvédelem; élén a karizmatikus parasztvezér Andrzej Lepperrel), valamint a szélsőjobboldali, ultranacionalista klerikális Lengyel Családok Ligája (LPR – vezetője Roman Giertych) egyaránt nehezen kezelhető partnernek bizonyult. Ezt bizonyítja az is, hogy Lepper

kormányból való „kigolyózására” már egy évvel ezelőtt is történtek lépések, akkor azonban sikertelenül.

Mára azonban olyan súlyossá vált a helyzet a koalíciós partnerek között, hogy a szakítás elkerülhetlenné vált. A válság tulajdonképpeni casus bellije a korrupció elleni harcot levezényelni hivatott szervezet tevékenysége volt, amely érintette a kormánypártok több képviselőjét is. A lehallgatásokkal, zsarolásokkal, fenyegetésekkel tarkított történet a teljes szakításig mérgesítette a PiS viszonyát két szövetségével. Júliusra a miniszterelnök személye elfogadhatatlanná vált partnerei számára. Kaczyński eközben viszont arra törekedett, hogy „kiszervezze” a parlamenti frakciót az egyre kompromittálabb Lepper alól, és egyfajta saját szavazógépként használja fel.

A végső szakítással komoly esélye lett annak, hogy a sokak által aggodalommal figyelt ikertörténet véget érjen. A mostani választások kimenetelére azonban nem lehet mérget venni. Lengyel sajátosság, hogy az eleve rendszeresen alacsony részvételi arányok miatt nagyon komoly szerepet kap a saját hívek minél nagyobb mozgósítása.

Bár a közvélemény-kutatások szerint a pártok versenyében vezet a PO, de nem szabad elfelejteni, hogy két éve is hasonló volt a helyzet, és a PiS szociális, illetve rendpárti demagógiája igen hatásos lehet. A végső kimenetelt döntően befolyásolja a kisebb erők bekerülése, ill. kiesése a törvényhozásba(ból). Közülük mindenképp érdemes megemlíteni a posztkommunista SLD-t, amely nem valószínű, hogy mostani gyenge eredményéhez képest feltámad. Kérdéses az eddig mindig jelen levő, és mindkét oldal számára szabad vegyértékekkel rendelkező agrárpárti PSL bejutása, amit a mostani felmérések nem nagyon valószínűsítenek.

A kis pártok közül a két korábbi szélsőséges kormánypártból létrejövő entitás szereplése döntheti el a választás végkimenetelét. Amíg ugyanis külön-külön szerepeltek Lepper, illetve Giertych pártjai, addig mindkettejüket Damoklész kardjaként fenyegette

a szejmből való kiesés réme, összefogva azonban már komoly borsot törhetnek a két nagy pártorra alá.

Kérdéses, a választás után bárki tud-e egyáltalán többségi kormányt alakítani. Amennyiben a mai ellenzéknek ez sikerülne is, még mindig komoly problémát jelentene számukra, hogy az államfői széket még legalább három évig Lech Kaczyński foglalja el, aki feltehetőleg élni fog a hagyományos parlamentáris rendszerekben megszokottaknál erősebb jogköreivel. Abban mindenképp biztosak lehetünk, hogy ha véget érne az ikrek rém(?)uralma, Európa túlnyomó része őszintén fellélegezne...

*A szerző az ELTE TÁTK politológia szakos hallgatója.

Egynapos sebészeti pályázat

*Balogh Krisztina**

Az egynapos sebészetnek nevezett eljárási forma elterjedtségi adatai az egyik legjobb empirikus mutatóját jelentik egy ország egészségügyi ellátása színvonalának. A York Health Economics Consortium az eljárást az alábbi módon definiálja: „A páciens előre tervezetten megjelenik a kórházban, ahol orvosi vizsgálat után anesztéziát igénylő sebészi beavatkozáson esik át, elfoglal egy kórházi ágyat, ahol a posztoperatív észlelés és ápolás zajlik, de az éjszakát már nem tölti a kórházban.” Az egynapos sebészet tulajdonképpen az ambuláns és a fekvőbeteg ellátás előnyeit igyekszik ötvözni. Tehát akkor beszélünk erről, amikor a beteg az operációt követő 24 órán belül saját lábán elhagyja a kórházat, és a gyógyulás további szakaszai otthon, a beteg megszokott környezetében történnek. Természetesen csak abban az esetben, ha az otthoni feltételek adottak ehhez (telefon, megfelelő higiénia, felügyelet). Az Egyesült Államokban dolgozták ki a módszert mintegy 25 évvel ezelőtt, az egészségügyi rendszer jelentős drágulása miatt. Hatalmas összegeket áldoztak olyan eszközök kifej-

lesztésére, amelyek lerövidíthetik a lábadozási időt. Ma az USA-ban a műtéti beavatkozások több mint 70%-a úgynevezett egynapos sebészeti eljárással történik. A módszer Európában is terjed, a fejlettebb nyugat-európai országok esetében ez a mutató meghaladja az 50 %-ot. Jelenleg körülbelül 300 olyan operációját ismer az orvosi szakirodalom, amelyek egynapos eljárással biztonságosan elvégezhetőek.

A beteg számára kíméletesebb megoldást jelent ez az eljárás, hiszen nem tölt felesleges időt kórházban, s így jelentős mértékben csökken a fertőzésveszély, és a korántsem elhanyagolható pszichés megterhelés. A modern munkahelyi elvárások is megkövetelik, hogy az alkalmazott a lehető legkevesebb időt töltse lábadozással. A kórházak illetve a műtők kihasználtsága sokat javulhat és a társadalombiztosítást is kisebb költségek terhelhetik az eljárás terjedése kapcsán.

A egynapos sebészet bevezetésével az ellátás számos költségelemé kikerül a kórház költségei közül (gyógyszer, felügyelet stb.), és azonos esetszámot nézve csökkenti a fekvőbeteg-ellátásra vonatkozó igényt.

Az orvosi technika fejlettsége ma már Magyarországon is lehetővé tenné, hogy a hosszú ápolási idővel járó műtétek helyett olyan beavatkozást végezzenek el, melyet követően a beteg pár óráos megfigyelés után otthonában lehet. Tehát mind a szakmai, mind a technikai feltételek adottak ahhoz, hogy a különböző beavatkozások körében egyre nagyobb arányt képviseljen az egynapos sebészeti ellátás. Vannak azonban más fontos tényezők is.

Az egynapos sebészeti eljárások finanszírozása még korántsem megoldott. Egyes szolgáltatóktól lehetett hallani, hogy sokszor azért nem végeznek ilyen módon beavatkozást, mert az egész egyszerűen anyagilag nem éri meg nekik.

A hosszú évtizedek óta súlyos financiaális problémákkal küszködő magyar egészségügy vitathatatlan érdeke az egynapos sebészeti eljárások gyors terjesztése. 2005-ben 46 ezer beteget láttak el ilyen módon, 2006-ban már 55 ezerre emelkedett ez a szám.

Ám ez még így is csak az összes sebészeti beavatkozás körülbelül 5%-át jelenti, töredékét az Európai Unió átlagának. (Különösen alacsony ez a szám annak tükrében, hogy az esetek egyharmada terhesség-megszakítás volt.)

A kormány többek között azért írt ki pályázatot 2007 májusában, hogy ösztönözze az egynapos beavatkozások mielőbbi terjedését, nagymértékű költségmegtakarítást tűzve ki célul. Az egynapos sebészet bevezetése azonban csak abban az esetben jelenthet költségcsökkentő megoldást, ha aktív fekvőbeteg-osztály bezárása is megtörténik ezzel párhuzamosan. (A mostani egészségügyi reform keretein belül 25 ezer ilyen aktív ágyat szüntettek meg, komoly szakmai és politikai vitát provokálva ezzel.) A kormány álláspontja szerint ez az eljárás jelentős mértékben csökkentheti a hálapénz mértékét. Az nyilvánvaló, hogy kevésbé komoly műtétek esetében kevésbé is nyílik meg a betegek pénztárcája, mivel az orvos már nem tudja a műtétet olyan komolynak kommunikálni. Ellenzéki vélemények szerint azonban mégsem szab döntő gátat a paraszolencianak az egynapos sebészeti eljárások terjedése abban az esetben, ha az orvos-beteg kapcsolat továbbra is változatlan jellegű marad. Célszerű volna tehát olyan egységes finanszírozási rendszer kialakítása, amelyben minél több szereplő érdekeltté tehető az egynapos beavatkozások alkalmazására.

Az egészségügyi miniszter a 2007. június 27-i kormányzótivói tájékoztatón számolt be az egynapos sebészeti ellátásra kiírt pályázat eredményeiről. Pályázhatott minden olyan fekvőbeteg szakellátást nyújtó szolgáltató, amelynek az aktív fekvőbeteg ellátása 2007. április 1-jét követően megszűnt. Minden olyan önálló járóbeteg szakellátást nyújtó szolgáltató, amely az egynapos sebészeti ellátások nyújtásához szükséges szakmai feltételeket kialakította és vállalja, hogy szolgáltatásait az eredmény kihirdetésétől számított harmadik hónap első napjáig megkezdi. A 103 pályázó közül 46 intézmény pályázatát támogatta a bírálóbizottság. A

győztes intézmények között van 15 önálló járóbeteg-szakellátó, 11 olyan intézmény, ahol megszűnt az aktív szakellátás, 8 egyéb kórház, 6 olyan intézmény, ahol már működött egynapos sebészet, illetve 6, ahol teljesen megszűnt az ellátás. (Ezek között több magántulajdonban lévő klinika van.) A nyertes pályázók között 39 olyan új szolgáltató van, amelyeknek eddig nem volt lehetősége egynapos sebészetre a társadalombiztosítás keretén belül.

66 ezer egynapos sebészeti beavatkozás elvégzését teszi lehetővé a pályázat, melynek keretösszege évente 3,3 milliárd forint. A tenderen nyertes intézmények az Országos Egészségbiztosítási Pénztárral kötött szerződésre kapnak támogatást, tehát nem készpénztámogatáshoz jutnak, hanem az ellátható betegek számát növelhetik. Dr. Horváth Ágnes közölte, hogy „amennyiben a nyertes intézmények nem tudnak megfelelő minőséget biztosítani az egynapos sebészethez, úgy elveszítik szerződéseiket.” Az ÁNTSZ-nél történő engedélyeztetések után, augusztus folyamán megkezdődtek az egynapos sebészeti beavatkozások a tenderen nyertes intézményekben.

**A szerző a PTE BTK politológia szakos hallgatója.*

„A nehéz nem lehetetlen”

*Kemény János – Kozma Szabina**

Az iraki amerikai beavatkozás legújabb szakasza csúcspontjára érkezett. A 2007 januárjában bejelentett csapatlétszám-emelés 2007 júniusára valósult meg. A cél ezzel az volt, hogy a megnövelt amerikai katonai jelenlét lehetőséget teremtsen az iraki politikai vezetésnek az egyezkedéshez.

A gyakorlatban mindez azt jelenti, hogy az újonnan kinevezett parancsnok, David Petraeus tábornok parancsnoksága alatt több mint 160 000 amerikai katona szolgál.

Szenátusi meghallgatásán a következőket mondta: „A végső sikert Irakban azok a politikai és gazdasági arénában tett lépések fogják meghatározni, amelyek a központi kérdésekkel, mint a kormányzás, a tartományoknak, esetleg régióknak átadott hatalmi jogkörök, az olajbevételekből származó bevételek elosztása, nemzeti megbékélési folyamat, a felekezeti ellentétek kibékítése stb. kapcsolatosak.”

Katonai tervének központi eleme Bagdad stabilizálása amerikai erők bevetésével, és az iraki erők fokozott bevonása Irak egyéb területeinek stabilizálásába. Ezen a téren az amerikai hadsereg és az iraki biztonsági erők jelentős eredményt értek el: az AP adatai szerint 2007 januárjában a civilek és rendőrök halálával végződő akciók 76 %-a Bagdadban történt – ez a szám júliusra 52 %-ra csökkent.

A vidék biztosításában Petraeus fokozott mértékben támaszkodott az iraki szunnita törzsi vezetők segítségére (amivel ugyanakkor kivívta a síita többségű kormányzat ellenszenvét). Ez főleg a retteget Anbar tartományban vezetett látványos sikerhez. A koalíciós erők és az iraki erők támadást indítottak Baquba ellen, ami katonai elemzők szerint az Iraki al-Kaida egyik fontos erőssége volt.

A stratégiai sikerek azonban látványos hiányosságokkal párosulnak. Az egyik legjelentősebb, hogy az amerikaiak műveleteikkel nem megsemmisítették a felkelő erőket, mindössze kiszorították őket bizonyos területekről. Emiatt most Észak-Irakban érzékelhetően megnőtt a felkelők aktivitása, aminek leglátványosabb és legvéresebb megnyilvánulása a kurd yazidik ellen elkövetett, 500-nál több halálos áldozatot követelő merénylet. Dél-Irakban a lassú brit kivonulással a síita belső ellentétek éleződnek ki. A két domináns erő, a Muklada asz-Szadr-féle tömörülés és az Iraki Iszlám Főtanács, illetve fegyveres szárnyaik sokszor nyílt fegyveres összecsapásokba bocsátkoztak. Egy ilyen akció után, amiben 49-en veszítették életüket, Szadr a fegyveres akciók felfüggesztését jelentette be, amit elemzők igen szkeptikusan fogadtak.

A civil áldozatok száma nagymértékben megnőtt. Az AP saját adatai szerint 2006-ban összesen 13 811 civil áldozat volt; 2007-ben pedig augusztus végéig 14 800 civil áldozata volt a háborúnak. További komoly problémát jelent Iraknak és a környező országoknak a növekvő menekültáradat.

Politikai szempontból ezt az időszakot inkább a visszalépések jellemezték. A debaathifikáció, az olajbevétel-megosztás, a milíciák leszerelése, az iraki hadsereg önálló működési képessége negatív képet ad, de a felekezeti erőszak csökkentése és a biztonsági intézkedések terén pozitív lépések történtek. A Maliki-kormányzat egyes lépései növelték a feszültséget Washingtonnal, és a kormányzó koalíció átmenetileg működésképtelenné vált. Reményre ad okot, hogy politikai téren új megegyezés van kialakulóban. Az újjáépítés nehézkesen halad, a biztonsági helyzetben bekövetkezett javulás ellenére is.

Az iraki politikai folyamatok legkomolyabb mozgatórúgója Washington. A kivonulási vita meggyőzte az iraki harcoló feleket, hogy az USA katonai jelenléte előbb vagy utóbb jelentős mértékben csökkenni fog.

Az Egyesült Államokon belül kialakult vita azonban egyre nehezebbé teszi a helyzetet. Bush elnöknek már a saját pártján belüli negatív hangokkal is szembe kell néznie: az augusztusban Irakban járó Levin demokrata és Warner republikánus szenátorok a jelenleg regnáló iraki kormányt bírálták. Maliki miniszterelnök nem élt az Egyesült Államoktól kapott segítséggel, és nem tett semmit az iraki politikai felek közeledése érdekében.

Az iraki kormány összetételében a síita vallási irány felé billen, ez pedig visszaélésekre ad okot. Szeptemberre tizennyolc területen kellene felmutatnia javulást, többek közt három dandárt kell felállítania, amelyek feladata Bagdad és környékének biztosítása lenne. A kongresszusi jelentés három teljesített, három félig teljesített pontot adott Iraknak a 18-ból. A kormány feladata az lenne, hogy átvegye az ország irányítását az amerikai erőktől mind közigazgatási, mind katonai szempontból, a szenátorok szerint

azonban erre a jelenlegi kormány irányítása mellett nincs lehetőség. George Bush azonban kitart Maliki mellett, legalábbis szeptember közepéig mindenképpen, amikor a tizennyolc területen az iraki kormánynak javulást kell felmutatnia. Ugyanakkor az amerikai elnök azt is többször kijelentette, hogy a demokratikusan megválasztott iraki kormányt csak az iraki nép válthatja le, erre az amerikai vezetésnek nincs joga.

Az elképzelések nem egységesek a republikánus párton belül sem, ami a Bush elnök által képviselt iraki politika kivitelezését teszi egyre nehezebbé. A háború kezdetén mind az amerikai nép, mind vezetői nagyjából egy állásponton helyezkedtek el, ami megkönnyítette az elnök lépéseit. A társadalom jó része azonban az időközi választások óta már egyértelműen nem ért egyet ezekkel a lépésekkel, s a konszenzus mostmár a republikánus párton belül is megintott. Az egység elvesztése rendkívüli károkat eredményezhet: Bush elnök ideológiai háborút is folytat, ahol az Egyesült Államok képviseli a civilizált, „jó” világot. Ha saját tábora meginog, az támadási felületet adhat az ellenségnek.

Ezt az ellenséget szeretné Irakban legyőzni: ha sikerül a demokratizálás, az az egész régió számára példaértékű lehet, s a szabad világ értékei beszívárognak majd minden közel-keleti országba. Ha azonban elbukják a háborút, az a radikális iszlámistáknak adhat egy lökést a Nyugatelleni harc folytatásához.

Végeredményben elmondható, hogy a szeptemberben esedékes Petraeus-jelentés újabb komoly mérföldkő lehet a kivonulással kapcsolatos vitában. Az amerikai fegyveres erők hosszú távon nem bírják a jelenlegi leterheltséget, optimista becslések szerint is csak 2008 áprilisáig tartható a jelenlegi létszám. A kérdés az, hogy az amerikai csapatok mikor hagyják el Irakot, s a csapatkivonások idején az „irakizálás” sikeresnek lesz-e mondható. Az elkövetkező hónapok rendkívüli nehézségekkel fognak járn mind az iraki, mind az amerikai vezetés számára: Irak és a régió jövője függ a munkájuktól, a hiba megengedhetetlen, mert az évtizedekre előre eldöntené a közel-keleti országok jövőjét közvetlenül, a világ sorsát pedig közvetetten.

**A szerzők az ELTE TÁTK politológia szakos hallgatói*

**Megjelent
az Afrika Tanulmányok 2. száma**

Fókuszban: KELET-AFRIKA

**A tartalomból:
Magyar-szubszaharai befektetések
Ugandai gyermekkatonák
Együttélés a nemzeti parkokkal**

Portré: Wangari Maathai, Nobel-békedíjas környezetvédő

AFRIKA tanulmányok

Megrendeléssel és előfizetéssel
kapcsolatos információk:

Koller Inez
06 30 4091890
elofizetes@publikon.hu
www.publikon.hu

Ára: 995 Ft + postaköltség
Előfizetőknek egy évre (3 szám):
3800 Ft postaköltséggel

Még kapható az első szám!

publikon
KFT

Az álomfő: fiktív elnökábrázolás mozgóképen – vágyak és elképzelések

*Bartyik Bálint**

Lassan szociológiai és kommunikáció-elméleti tabuvá válik, hogy a közvélemény-média-politikai napirend triumvirátusa felbonthatatlan kölcsönhatásban áll egymással. Korábban a tömegkommunikációs eszközök szerepét alulértékelték, ám mióta Eisenhower elnök felismerte a sajtóval ápoló jó viszony jelentőségét, és egy kockázatosnak tűnő lépéssel a Fehér Házba költöztetett egy tudósítócsapatot – mintegy ténylegesen és kézzel fogható közelségbe helyezve a társadalmi kontroll cerberusait –, a média elfoglalta helyét a „fékek és egyensúlyok” bonyolult kiigazító rendszerében. A véleményformáló média azonban nemcsak a magaskultúrát közvetítő hírműsorok és újságok munkája révén hat vissza a fogyasztóra: a filmipar szórakoztató műfajai milliók háztartásába eljutva jelentős mértékben formálják az általuk közvetített témákkal kapcsolatos elképzeléseinket.

Az Egyesült Államok szigorúan véve ma (még) a világ egyetlen szuperhatalma. Érthető, ha e hatalom első számú vezetőjének személyisége iránt fokozott az érdeklődés. A filmekben megjelenő elnökábrázolás azonban sokkal több, mint hatásvadász írói játék: visszatükröződése mindama váagnak és félelemnek, kétségnek és reményteljes elképzelésnek, amivel az amerikai elnökökre és magára az elnöki intézményre tekintenek.

Meglepő módon az első „elnökös” film igen régi. 1908-ban P. Rosen rendezte meg Abraham Lincoln életrajzi drámáját. Idővel megjelentek az első fiktív elnökábrázolást felvonultató munkák, s az elnök karaktere éppúgy felbukkant sci-fi filmekben, mint musicalekben. Az egyik legismertebb „dramedy” I. Reitman Dave című mozija, amely tökéletesen szemlélteti az ideális és a gyűlölt elnök közötti markáns különbséget. Míg a titkos pásztoróra alkalmával agyvérzést kapott államfő arrogáns, hűtlen, ellen-

feleit kicsinyes manőverekkel lejárató politikus, aki az államkassza rovására tömi meg zsebeit, addig az őt helyettesíteni hivatott hasonmás, élve az ölébe hullott hatalommal, kiigazítja a költségvetést és visszaállítja a hivatal renoméját. A Locke által megfogalmazott erkölcsi puritanizmus kézlényomata, hogy a csalódást keltő elnök legfőbb bűne nem az, hogy hivatalát korrupt és nepotista módon töltötte be, hanem, hogy hűtlenné vált feleségéhez.

A „jó elnök” nem feltétlenül csak okos és becsületes. Bizonyos filmekben az idealizált elnök elsődleges attribútuma a bátorság és a férfiasság. A Függetlenség napja című sci-fiben az elnök az úrlények támadását visszaverni próbáló amerikaiakat nemcsak erkölcsileg noszogatja és bátorítja, hanem a végső összecsapás során maga is vadászgépjébe ül. Hasonló, bár sérülékenyebb karakter az állítólag Bill Clintonról mintázott Marshall elnök W. Petersen Az elnök különgépe című mozijában. Bár a történet az államfő túsul ejtése körül bonyolódik, az elnök a legkevésbé sem áldozat: saját döntése az, hogy a gépen marad, s felveszi a harcot a terroristákkal.

A 24 című tévésorozat mesészerű elnökfigurája David Palmer, aki a történet szerint az ország első színes bőrű vezetője, maga a megtestesült jóság és tökéletesség, az ideális vezető, akit Kennedyről és Martin Luther Kingről mintáztak. Becsületes és szavahihehető, gyűlöli a hazugságot, szeretne igazságos és őszinte kormányzást felmutatni. Elkötelezett a nyilvánosság és a sajtószabadság mellett, miközben döntésképes főparancsnok, aki a nehéznok bizonyul, esetleg emberélet feláldozásával járó elnöki határozatok meghozatala előtt folyamatosan vívódik, ám végül mindig az optimális döntést hozza meg. Az ő nemezise, a valaha létezett legszörnyűbb elnök szintén a 24 írói által megrajzolt Charles Logan, aki minden, amit gyűlölni lehet: képmutató, kicsinyes, önfejű, bizalmatlan, akadémuskodó és legfőképpen buta. Paranoiás ámokfutásában csak ellenségeképeket kreál a környezetében, katonai döntései felelőtlenek és meggondo-

latlanok. Olyan figura, akinek a kezében az elnöki hatalom valóban kártékonyra és veszedelmessé válhatna.

Palmer elnök jelleme zavaróan tökéletes, így végső soron kevésbé hiteles, de ez a thriller műfaji kereteibe belefér. Ezzel szemben Aaron Sorkin, Az elnök emberei című sorozat vezető írója inkább szakmai jellegű, amolyan „kulisszák mögötti” betekintést engedő áldokumentarista drámát alkotott, amiben az elnök, Jed Bartlet emberi gyengeségei, például krónikus betegsége ellenére válik a valaha megjelenített legpéldásabb államférfivá. Intelligens és művelt, falja a történelmi témájú könyveket, nem egyszer kimagasló retorikai képességeit felhasználva ad elő aktualizált anekdotákat. Jártas a politikában, többszörös képviselőként és kétszeres kormányzóként foglalta el a fehér házi bőrfotel, ráadásul érti is szakmáját, hiszen közgazdasági Nobel-díjjal tüntették ki. Igazi szociálliberális demokrata, akinek mindennél fontosabb a fiskális egyensúly, az oktatásügy, a szabadságjogok védelme és a közbiztonság. Ellenzi a fegyvertartást és szembeszállt a dohánygyártókkal, megvédte az iskolai övszerostást a konzervatívok támadásával szemben, és sikerült megválasztatnia a kongresszussal az első nőt a Legfelsőbb Bíróság élére. S ezt is lehet fokozni: liberalizmusa ellenére sem lóg ki a kötelező amerikai vallásosság alól, hiszen hívő katolikus. A szavak és a szimbolizmus ereje folyamatosan jelen van Sorkin forgatókönyveiben. Remek példa, hogy amikor Bartlet hűséges kabinetfőnöke „geek”-nek (stréber, nagyképű) nevezi főnökét, a válasz ez: „ebben a teremben nem használhatja ezt a kifejezést”. Sorkin az elnöki hivatal és az elnöki imázs sérthetatlenségére utal, hiszen nem az a gond, hogy az elnököt nagyképűnek nevezték, elvégre ezt máskor és máshol megtehetik. De nem nevezhetik balféknek az Ovális Irodában! Abban a teremben ahol a szavaknak sorsdöntő szerepük van, az elnök nem lehet nagyképű, nem lehet stréber, mert ha az, akkor döntései morálisan megkérdőjelezhetővé válnak.

Ha elfogadjuk a tényt, hogy a média által

közvetített üzenet befolyásolja értékválasztásainkat, s fordítva, hogy saját attitűdjeink, érdeklődésünk, véleményünk az újságírókon keresztül hat politikai elitünk viselkedésére, akkor látnunk kell, hogy milyen hatalmas fegyver a „társadalmi kölcsönösség” játékában egy újság, egy rádió, különösen egy televízió, vagy egy vetítővászon. Mert ha a véleményformáló értelmiség ilyen konkrétan megfogalmazza elképzelését az ideális elnökről, s ezt milliók teszik magukévá a tévén keresztül, akkor megtörténhet, hogy egy nap azt mondják az urna elé járuló szavazók, hogy „hékás, olyan jelöltet állítsatok elém, akit a tévében láttam! Nekem egy Bartlet kell!”

**A szerző az ELTE TÁTK politológia és az ELTE BTK kommunikáció szakos hallgatója.*

Atomfegyverek árnyékában

*Répási Krisztián**

A hidegháború végével és a Szovjetunió összeomlásával azt lehetett hinni, hogy viszonylag rövid időn belül megoldódik a nukleáris fegyverek, illetve a hasadóanyagok elterjedésének (prolifációjának) a problémája is. Az elmúlt 10 év tapasztalata azonban ennek az ellenkezőjét mutatja: az 1968-ban kötött atomsorompó egyezmény (NPT) elbukóban van, jelentősége egyre csökken, és úgy tűnik, ezt a folyamatot nehezen lehet majd visszafordítani.

Az atomsorompó egyezmény célja elsősorban a nukleáris fegyverek proliferációjának megelőzése, a hasadóanyagok illegális kereskedelmének megakadályozása, illetve az atomfegyver-arszenál csökkentése. Szabályokat hozott létre többek között a plutónium tárolására, a raktárak őrzésére, és 1996-tól tiltja a kísérleti atomrobbantásokat. Bár az egyezmény nem utal világosan a nukleáris fegyverek előállításának betiltására, de a nukleáris fegyverarszenál felszámo-

lása és az összes létező raktárkészlet megsemmisítése az egyezmény preambuluma-nak a részét képezi. Ezenfelül az egyezmény a hatodik cikkelyben azt kéri a szerződést aláíró országoktól, hogy minél előbb kezdjenek tárgyalásokat a nukleáris fegyverkezési verseny befejezéséről és a leszerelésről.

Az egyezmény és az általa képviselt cél az utóbbi években azonban komoly veszélybe került. William Epstein szakértő szerint „a múlt évi pakisztáni és indiai atomrobbantások (1998. – a szerk.) zsákutcába juttatják a nukleáris leszerelést. Eddig még senki sem tudott gyakorlatilag elfogadható javaslatot tenni az új helyzet kezelésére; a nemzetközi helyzet zavarosabbá vált, és az is bizonyos, hogy gyengültek a nukleáris proliferáció megakadályozásának esélyei. Legszomorítóbb, hogy az atomhatalmakat nem érdekli, hogy az NPT-t fenyegető veszélyek éppen az ő halogató vagy nem törődöm viselkedésük miatt támadnak. Nem hajlandók komolyan tárgyalni olyan új egyezményről, amellyel megoldanák a nukleáris fegyverek kiküszöbölésének nehéz feladatát, vagy legalább egyértelműen elköteleznék magukat, hogy készek a tárgyalásokra” (William Epstein, 1999/9). A szakértő úgy véli, ha az atomhatalmak azt hiszik, hogy az atomfegyverek szükségesek a biztonságukhoz, akkor a többi saját biztonságáért aggódó ország mindent meg fog tenni, hogy ők is rendelkezzenek a tömegpusztító fegyverek eme fajtájával. A proliferáció pedig oda vezethet, hogy lesznek olyan államok vagy terrorista csoportok, amelyek használni fogják a birtokukba került fegyvert.

Sőt, amellet, hogy az elmúlt években jelentős virágzásnak indult a hasadóanyagokkal való kereskedelem, további problémát jelent, hogy a szintén atomfegyverrel rendelkező Pakisztán és India, valamint az atomfegyverrel valószínűleg rendelkező Izrael nem csatlakozott az atom-sorompó egyezményhez (az Arms Control Association and Women's International League for Peace and Freedom jelentése, 2005. április). Ezenfelül Észak-Korea kilépése az egyezményből a sikeres a hatoldalú

tárgyalásokig (amelynek keretében megállapodtak a leszerelésről és az ellenőrzésről), valamint az iráni nukleáris program körül kialakult vita szintén sok fejtörést okozott, illetve okoz az egyezményt betartatni próbáló Nemzetközi Atomenergiai Ügynökség (NAÜ) szakembereinek.

Epstein úgy látja, hogy ha megoldást akarunk találni a krízishelyzetre, akkor egyrészt az atomhatalmaknak meg kell szüntetniük a nukleáris fegyverek készült-ségi állapotát, le kell szerelni a robbanófejeket a szállítóeszközökről, másrészt az atomhatalmak folytassanak tárgyalásokat, és egyezzenek meg, hogy egyikük sem használ elsőként atomfegyvert, továbbá fontos lenne az eddigi szerződések mihamarabbi életbe lépése és újszerződések kidolgozása.

Jean du Preez, a Proliferációellenes Program igazgatója viszont úgy véli, hogy az igazi megoldást egy olyan szerződés jelentené, ami megtiltaná a hasadóanyagok katonai célra való felhasználását. Ezt kétféleképpen lehetne elérni. Egyrészt úgy, hogy eleve nem is állítanának elő olyan hasadóanyagot, ami atomfegyver gyártására is alkalmas (például az erősen dúsított uránt vagy plutóniumot). Másrészt pedig ha már elő is állítottak katonai célra is alkalmazható hasadóanyagot, akkor értelemszerűen ezt békés célra használnák fel, például reaktorok fűtőanyagaként. A hasadóanyagok elterjedésének megakadályozására létrejövő szerződés (Fissile Material Cut-off Treaty, vagy más néven Fissban) a nem hivatalos és nem kötelező érvényű atomfegyver gyártására vonatkozó moratóriumot átalakítaná egy kötelező érvényű megállapodássá. Egy ilyen szerződés az igazgató szerint csökkentené a raktáron lévő katonai célra is alkalmas hasadóanyagok mennyiségét mind az öt atomsorompó egyezményt aláírt, deklaráltan atomfegyverrel rendelkező országban (Oroszország, USA, Franciaország, Kína és az Egyesült Királyság), mind az egyezményhez eddig nem csatlakozott Indiában, Pakisztánban és Izraelben, mind a problémás Észak-Koreában. A hasadóanyagok újrafelhasználásának tilalmával pedig visszafordít

hatatlanul csökkenne a már létező nukleáris fegyverek létszáma is.

Ezenfelül a Fissban előírta, hogy az atomsorompó egyezményt aláíró államoknak egy nemzetközi felügyeleti bizottság vizsgálata alá kellene helyezniük hasadóanyag készletüket. Ez utóbbi elképzelés kiküszöbölné sok más mellett azt a problémát is, hogy bizonyos országok az atomenergia békés felhasználásának címkéje alatt nukleáris fegyvert fejlesszenek ki. Végül pedig amelyik állam nem teljesítené a vállalt kötelezettségeit, elveszítené a jogot arra, hogy hasadóanyagot dúsíthasson (Jean du Preez, 2006). Mivel a NAÜ fő feladata a nukleáris energia békés felhasználásának az előmozdítása, az atomerőművek biztonságának és a hasadóanyagok tárolásának ellenőrzése, valamint a létesítmények és az ott felhasznált nukleáris hasadóanyagok katonai alkalmazásának megakadályozása, ezért a Fissban betartatását nagy valószínűséggel ez a szervezet végezné.

Mindezek mellett fontos a lakosság, az aktivisták és a civilszervezetek támogatása, hiszen a segítségük nélkül a leszerelés csak papíron fog megvalósulni.

*
A szerző a DE BTK Politikatudományi Tanszékének volt hallgatója.

Referencia:

Epstein, William, Atomsorompó vagy nukleáris leszerelés, In Fizikai Szemle 1999/9.

Preez, Jean du, A Fissban with or without existing stocks: to be or not be?, 2006. szeptember 28., <http://cns.miiis.edu/research/npt/index.htm>

Az Arms Control Association and Women's International League for Peace and Freedom jelentése, 2005. április,

<http://cns.miiis.edu/research/npt/index.htm>

Válasz(tó)fal

Csehi Róbert Imre*

A sajnálatos „wall of shame” jelenség módszerével még olyan fejlett országok is élnek, mint az Amerikai Egyesült Államok. A Mexikóval közös határvonalon 2008-ig kiépítendő „kerítés rendszer” modern története a californiai Gatekeeper, az arizonai Safeguard, és a texasi Hold the line programokkal vette kezdetét, melybe később integrálták New Mexico államot is. A procedúra 2005 novemberében gyorsult fel, egy a kerítés építését kezdeményező californiai javaslatlall, melyet decemberben a Képviselőház (H. R. 4437), majd következő év májusában a Szenátus (S. 2611) is elfogadott. A döntés erős felháborodást váltott ki nemcsak Mexikóban, hanem más latin-amerikai országokban is. A következő lépés a 2006. szeptemberi rendelet volt (H. R. 6061 – Secure Fence Act of 2006), melyet a ház 14-én 283-138 arányban, 29-én pedig a Szenátus 80-19 arányban fogadott el, megadva a jogi és gazdasági hátteret a mintegy 700 mérföld hosszú kerítésrendszer megépítéséhez. A 2005-ös Real ID Act pedig szinte szabad kezett adott a belbiztonsági tárának a migrációs problémák kezelésében. Emellett megnövelték a határfelügyeletet (Border Patrol; 6000 fővel emelik a létszámot folyamatosan 18000 főre 2008-ig.), kivezényelték a nemzeti gárda néhány alakulatát a területre, hogy biztosítsák a határfelügyelet munkáját, illetve kamerákat szereltek fel megfigyelés céljából.

Az Egyesült Államok a XIX. században háborúban hódított el jelentős területeket Mexikótól. Mára „a mexikóiak főként azokon a területeken telepednek le, amelyek valaha hazájukhoz tartoztak”, és fokozatosan igényeket támasztanak a földdel kapcsolatban. A két ország történelmi feszültségei mellett kiemelendő, hogy „a fejlett világba tartozó országok egyikét sem köti össze szárazföldi határ valamely harmadik világba tartozó országgal, hát még háromezer kilométer hosszan”. Az USA-ban élő mexikóiak 20 milliárd dollárt küldtek haza

2005-ben, miközben egyes szolgáltatásokat igénybe vevő illegális bevándorlók nem feltétlenül fizetnek adót. Egy 2006 februárjában készített felmérés szerint az amerikaiak 65%-a szerint a bevándorlók elveszik a munkahelyeket, és gondokat okoznak az egészségügyi ellátásban.

A latino szavazatok mégis fontosak a kulcsfontosságú államokban, így az elnökjelöltek politikai irányvonala sem teljesen egyértelmű a bevándorlással, illegális munkavállalókkal vagy a fal építésével kapcsolatban. A spanyolajkú népeiséget minden négy évben felfedezi magának a politika, azonban a latino szavazatokat nem szabad túlértékelni: valóban képes döntően befolyásolni a választásokat? A latinok száma rohamosan nő, ezzel azonban nem arányosan nő a szavazásra jogosultak száma! A mexikóiak döntően a demokratákat támogatják, míg a kubaiak főleg a republikánusokat erősítik. Általános tendencia azonban, hogy a kilencvenes évek végétől a republikánus támogatottság növekszik. Kérdés, hogy miként szavaznak 2008-ban.

A teljesség igénye nélkül, csupán a jelzés kedvéért kiemelnék néhány jelöltet, hogy érzékeltessem a politikai útkeresés dilemmáit. A demokratáknál Hillary Rodham Clinton szerint a bevándorlás átfogó megoldása a határok megerősítésében érhető el, míg az illegális munkavállalók esetében egy program keretében kellene „kihozni őket az árnyékból”. Ha büntetést, és visszamenőlegesen adót fizetnének, ha megtanulnának angolul, és teljesítenék a bevándorlás feltételeit a letelepedést elérhetővé kívánja tenni számukra. John Edwards az angol nyelv tanulásához kötné a letelepedést, és állampolgárságot biztosítana az illegális bevándorlóknak, amennyiben teljesítik a korábbi feltételeket. Mike Gravel már a fal építését is hibásnak tartja, és az illegális munkavállalókkal kapcsolatban szintén az állampolgárság megadásáról beszél, hiszen a kitelepítés a jacksoni idők indián kitelepítéseit idézné. Az illinoisi Barack Obama a munkáltatók ellenőrzését erősítené, az

állampolgárságot pedig büntetlen előlétehez, büntetés kifizetéséhez, és az angol nyelv elsajátításához kötné. Bill Richardson a munkavállalást az amerikai gazdaság igényei szerint tenné lehetővé az illegális bevándorlók számára. Három éves programra köteleznék őket, és amennyiben 45 napig munka nélkül maradnak, kötelesek visszatérni hazájukba.

A republikánusoknál John McCain szigorúbban járna el, és csak abban az esetben engedné a munkavállalást, amennyiben bizonyítható, hogy a munkát egyetlen amerikai sem lát(hat)ja el. A vendégmunkás program nem jelentene állampolgárságot, hiszen ez nem amnesztia, amely megbocsátást jelentene, márpedig McCain szerint az ország törvényeinek megsértését senkinek sem szabad megbocsátani. „Amerika polgármestere”, Rudy Giuliani szintén nem amnesztiáról beszél, hanem polgári jogsértésről, és mint ilyen pénzbüntetéssel járna. Kiemelten szerepel nála az angol nyelv, illetve az amerikai történelem ismerete, mint feltétel. Ron Paul a kérdéssel csak azután foglalkozna, hogy az USA határai védve vannak. Mitt Romney elsőként a határfelügyeletet erősítené, majd felállítana egy foglalkoztatási ellenőrző rendszert, és végül regisztráltatná az illegális bevándorlókat, majd megvizsgálva körülményeiket, döntést lehetne hozni további sorsukról. Tom Tancredo szerint a munkaerőpiaci szigorításokon keresztül elérhető, hogy távozzanak az illegális bevándorlók. Akik mégis maradnak, azokat ki kell toloncolni. „Hogy miért? Mert ez a törvény!”

A bevándorlással, munkavállalással és ezek következményeként fellépő társadalmi problémákkal időről időre szembesül a kongresszus. Jogalkotási program, állampolgárosítás, amnesztia, kitoloncolás? Vajon mi várható a választások után? Kinek a tervei és milyen formában valósulnak meg, ha egyáltalán? A problémák tornyosulnak, hiszen mára a társadalombiztosítás reformja is terítékre került, melyhez az illegális bevándorlók hamis Social Security számai is nagymértékben hozzájárultak.

A fal és a bevándorlás sajátos problémákat is okoz: Texas területén például 3 őshonos indián törzset fog elválasztani a kerítés. Hasonlóképpen fordulhat elő az is, hogy egykori illegális bevándorlókat kitoloncolnak, de azok gyermekei már amerikai állampolgárokként az országban maradnak. A történelem furcsa fintora, hogy a bevándorlás, ami az országot nagyvá tette, okozza számára az egyik legnagyobb belpolitikai fejtörést jelenleg. Kerítéssel vagy anélkül, a bevándorlásra adott válasszal nem késlekedhetnek.

**A szerző az ELTE TÁTK politológia szakos hallgatója*

Referenciák:

Hulse, Carl – Swarns, Rachel L.: Conservatives stand firm on immigration, In: The New York Times, 2006 March 31.

Huntington, Samuel P., Kik vagyunk mi? Az amerikai nemzeti identitás dilemmái, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005.

http://news.newamericamedia.org/news/view_article.html?article_id=c17899ed7975f1ada871e1da0c8b52f2

Az Izraeli biztonsági kerítés

*Zoltai-Menyhárt Tamás**

Izrael biztonsági kerítését már elmondták mindennek, Apartheid falnak, náci gettósító módszernek, meg embertelenségnek, és a jogvédő szervezetek szerint sérti az alapvető emberi jogokat. Mi a kerítés valódi célja? A hivatalos izraeli álláspont szerint a biztonsági fal célja: a Palesztin területek egyes részeinek hermetikus elzárása az izraeli területektől, hogy így megakadályozzák a terroristák beszivárgását az országba.

Már maga az objektumrendszer elnevezése is heves vitákra adhat okot. A palesztinok konzekvensen falként jellemzik az izraeli hadsereg által emelt építményeket, míg az izraeliek a kerítés kifejezést tartják helytállóknak. A nemzetközi sajtó inkább az utóbbit teszi magáévé, rámutatván arra a tényre, hogy a határrendszer alig 5%-ánál beszélhetünk valódi – a berlinihez és a ciprusihoz

hasonló – betonfalról, míg a maradék 95%-on „csupán” kerítésről van szó.

Az Izraeli Statisztikai Hivatal adatai alapján a szamáriai területekről érkezett palesztin merénylők 2000. szeptember és 2003 júliusa között 73 robbantásos terrorcselekményt hajtottak végre, ezzel megölve 293 izraeli állampolgárt és megsebesítve valamivel több mint 1500-at. (Az adatsor nem tartalmazza a külföldi állampolgárságú áldozatokat.) Ezek a számok késztették arra Ariel Sharon akkori miniszterelnököt, hogy az izraeli-palesztin határon, 685 kilométer hosszan biztonsági kerítés építését rendelje el. A biztonsági kerítés a határ nagy részén valóban csak kerítés, egyes kulcsfontosságú pontokon azonban – hasonlóan berlini elődjéhez – 8 méter magas betonfal.

A falat sokan sok szempontból bírálták. Az egyik a biztonsági kerítés nyomvonalából adódik: A zsidó telepések nyomásának engedve a kormány a kerítés nyomvonalát mélyen palesztin területre tolta ki, elvágvá több százezer palesztint földjeiktől, iskoláiktól, kórházaiktól, szállítóiktól, s így ellehetetlenítve életüket. Ezt az izraeli Legfelsőbb Bíróság, majd a hágai Nemzetközi Bíróság is megállapította 2004 nyarán. Ennek hatására Saul Mofaz akkori izraeli védelmi miniszter bejelentette, hogy újratervezik a biztonsági kerítés egy részét. Az új tervek szerint a kerítés már nem hasít ki területeket majd Ciszjordániából. A miniszter jelezte, ezzel eleget tesznek a Legfelsőbb Bíróság határozatának, mely szerint akkor is újra kell tervezni a kerítés adott szakaszát, ha azzal csökkenne a biztonság mértéke.

Jehuda Lahav professzor szerint a módosított tervek sem javítanak sokat a palesztinok helyzetén: „A javított nyomvonal is mélyen behatol a palesztin területekre, legalább két részre osztja őket, és lehetetlenné teszi egy életképes, összefüggő területtel rendelkező palesztin állam megalakulását. Nem is szólva arról, hogy százezrek gyűlöletét váltja ki.”

Lahav szerint a megoldás az lenne, ha a fal, a gázai példához hasonlóan, izraeli területen épülne fel, mert ez ellen senki sem

emelhetne kifogást.

2004. július 9-én a hágai Nemzetközi Törvényszék kihirdette határozatát, mely szerint az izraeli biztonsági kerítés sérti a nemzetközi jogot, ezért el kell távolítani és kártalanítani kell azokat a palesztinokat, akiknek ingatlanait elkobozták a fal felépítésekor. A Hágai Nemzetközi Bíróság döntésével 14-en egyetértettek, csak az amerikai bíró szavazott ellene. A határozat azt is kimondja, hogy a kerítés felépülésével a megszállt területeken élő palesztinok több joga is sérült. (Ezt egyébként az izraeli Legfelsőbb Bíróság is jelezte már korábban.) A Nemzetközi Törvényszék elutasította azt az izraeli védekezést, hogy szigorúan biztonsági okokból – az öngyilkos merénylők izraeli területekre való beszivárgását megakadályozandó – van szükség a kerítés felépítésére. Saul Mofaz védelmi miniszter szerint Izraelnek nem csak joga, hanem kötelessége is megvédeni polgárait a terroristáktól, ezért nem veszik figyelembe a törvényszék döntését, amely amúgy sem kötelező érvényű.

A kerítést ellenzők másik kifogása, hogy Izrael egyoldalú határozat alapján építi a falat, meg sem kísérelve tárgyalásokat kezdeményezni a palesztinokkal, és meg-egyezésre jutni velük. Az izraeli politikusok nem is titkollják azt, hogy mindezt azért, hogy ne kelljen a palesztin hatósággal egyeztetni. A Sharon-adminisztráció amúgy is elkötelt volt az egyoldalú döntések mellett. Egyoldalú határozat vezetett a gázai kivonuláshoz is. Nem véletlen erőltette a Sharon-kormányzat és – bár kisebb mértékben, de – az Olmert-kabinet is az egyoldalú határozatokat. Maga Sharon miniszterelnök mondta, így most ők diktálják a játékszabályokat, ők határozzák meg a későbbi határokat is, míg ha belemennék egy többoldalú tárgyalássorozatba, akkor fennáll annak a veszélye, hogy a nagyhatalmak esetleg egy kompromisszumos – és Izrael számára előnytelen – béketervet kényszerítenek rá a zsidó államra.

Jogosan merül fel a kérdés, hogy a biztonsági kerítés megépítése jogszerű és

szükséges volt-e? A jogszerűség különböző értelmezéseire fentebb hoztam már példákat. Nem vitás, Izraelnek joga van megvédeni állampolgárait, de nem szabad, hogy ezt az ártatlan ciszjordániai lakosság rovására tegye. (És itt most hatványozottan fontosnak tartom megkülönböztetni a terrorista elemeket és az egyszerű palesztin embereket) Talán politikai szempontokból célszerűbb lenne, ha a kerítés nem nyúlna be palesztin területekre, hanem az 1967-es határvonalat követné. Katonai és biztonságpolitikai szempontok azonban ezt nem teszik lehetővé. 1967, de különösen 1973 után rengeteg új zsidó település jött létre Ciszjordánia nyugati részén, melyeket Izrael sem katonai, sem pedig politikai érdekei miatt nem akar feladni. (Nem beszélve az emocionális okokról.) Ezeket a településeket pedig nem lehetne megvédeni, ha a kerítés az 1967-es határok mentén húzódná.

Arra a kérdésre pedig, hogy szükséges volt-e a fal megépítése, válaszul álljon itt az izraeli biztonsági kerítés egyik legjelentősebb korábbi bírálójának, Philippe Douste-Blazy, volt francia külügyminiszternek a nyilatkozata 2004 őszéről: „Eléggé markánsan megváltozott véleményem az elválasztó falról. A fal morális és etikai problémákat vetett fel bennem, de felfogtam, hogy a fal a terrortámadások számát 80%-kal csökkentette azokon a területeken, ahol elkezdték építeni, így nincs jogom megkérdőjelezni annak létezését.”

**A szerző az ELTE-TÁTK politológia szakos hallgatója.*

DEB- CREDIT

Pályázati Tanácsadó Iroda
4030 Debrecen, Vágóhíd u. 3.
Telefon: +36 52 521717
Fax: +36 52 521716
email: deb@debcredit.hu
www.debcredit.hu

Európa Kulturális Fővárosai 2010-ben

Vörös Zoltán*

Az EKF-program gyökerei egészen 1985-ig vezethetők vissza, ettől az évtől kezdve 1-1 város viselhette a Kultúra Európai Városa címet. 1999-ben változtatták Európa Kulturális Fővárosa névre, először 2005-ben az ír Cork használhatta, majd döntés született arról, hogy évente 2-2 város mutathatja be értékeit Európának. Ezt a rendszert az idei évtől használják, és lehetőséget ad, hogy az EU régi és újonnan csatlakozó államai is képviselthessék magukat egy előre meghatározott menetrend szerint.

A cikk témájául szolgáló 2010-es évben Németország és Magyarország kapta meg a lehetőséget, viszont később hozzájuk csatolták Isztambult, mint egy Európán kívüli kulturális fővárost. A szándék egyértelmű és vélhetően az volt a döntéshozók hirtelen elhatározásának oka, hogy közelebb hozzák az európai emberekhez Törökországot, elfogadottá tegyék, mielőtt csatlakozna az európai közösséghez. Isztambul megválasztásához, vagy egyáltalán ahhoz, hogy EU-n kívüli város is részese lehessen a programnak, a Tanács egyhangú döntése kell.

A választást az EU Tanácsa végezte egy európai zsűri ajánlása alapján. Németország kettő, a köztudatban kevésbé ismert várost küldött a Tanács elé, rájuk hagyva a döntést, ott esett a választás Essenre, mert elképzeléseik az egész Ruhr-vidéket bekapcsolták a programba. Itthon azonban hatalmas tülekedés után, sárdobálás közben és odamondogatások előtt dőlt el, hogy a jelentkező városok közül Pécs kezdheti el terveinek végrehajtását. Első körben 11

magyar város jelentkezett a címre, majd a zsűri egyhangú döntéssel továbbjuttatta Eger, Miskolcot és Pécs, egyszerű többséggel pedig Budapestet, Debrecent, Győrt és Sopront. A végső döntés 2005. október 19-én született meg, a legjobb pályázatnak a pécsi ítélte a zsűri, a második helyezett Miskolc, míg a harmadik Debrecen lett. A kormány elfogadta a zsűri ajánlását, és az EU felé már csak Pécs jelentkezését adta be. A tanács végső döntése 2006. november 13-án született meg.

A három város, méreteinek és céljainak, valamint múltjának és jelenének megfelelően, illetve abból kifolyólag három különböző utat kezdett bejárni. A talán ismeretlenebb Essen egy 600.000 főt számláló iparváros, a német ipar fellegvára, a Ruhr-vidék egyik meghatározó központja nem kevesebbet vállalt, mint hogy bemutassa az egész Ruhr-iparvidék fejlett és színes kulturális világát. A város sok rendezvényének a nehézipar régi, fennmaradt épületei adnak otthont, melyeket sikeresen alakítottak át kulturális intézményekké. Programjuk előrehaladtáról, állásáról azonban nincsen sok információ, hivatalos 2010-es oldaluk megszűnt, csak a város hivatalos weboldaláról lehet tájékozódni a város jelenlegi életéről.

Isztambul a világ egyik jelentős nagyvárosa, rendkívüli történelemmel, elég, ha a város két korábbi nevét megemlítem: Bizánc és Konstantinápoly. A várost 12 (egyes adatok szerint már 14) millióan lakják, az ország kulturális és gazdasági központja, építészeti emlékei és múzeumi miatt a turisták egyik legkedveltebb célpontja. Meglévő kulturális értékei és eseményei bármikor alkalmassá tennék a világvárost a cím viselésére.

Pécs a „Határtalan város” című pályáza-

tával nyerte el a zsűri tetszését. Legfőbb elemei címéhez méltóan a város multikulturális jellegét hangsúlyozták, a város kapcsolatát a Balkánnal, a török hódoltság idejéből hátra maradt emlékeket és a nagyfokú német befolyást. Pécsnek ez is malmára hajtotta a vizet, illetve szerencséje volt abban, hogy társ-kulturális fővárosai egy német és egy török város, két olyan kultúra képviselői, melyek lenyomatai, jellemzői Pécsset megtalálhatók, a múlt folyamán hatással voltak a város életére, és a jelenben is meghatározó értékei Pécsnek. Gondoljunk csak a két dzsámira vagy a mecsetre, illetve a méltán híres Klimó könyvtárra. A várost híres iparos családjai mellett (Angster, Hammerli, Engel, Zsolnay) bányászata tette nevezetessé. A bányák bezárása után megkezdődött kiútkeresés idején fordult a város már meglévő és színes kultúrájához, és ennek a törekvésnek volt köszönhető az EKF-jelentkezés.

Isztambul hatalmas méretű apparátussal készül a 2010-es évre, és ahogy a program vezetője is elismerte, céljuk valóban az, hogy az európai embereket meggyőzzék arról, Törökországnak igenis helye van az Európai Unióban. A programokra több mint 100 millió eurót költenének, az események megszervezésén már most 300-400 ember dolgozik, miközben Pécs amúgy is állandóan változó személyi összetételű irodája 25-30 fővel működik, és a 2010-es évre is maximum 100 főt fog foglalkoztatni. A német iroda működéséről nincs adat, sem a tervezett kiadásokról, mert még mindig folyik az irodájuk által meghirdetett ötletpályázat, melyen mindenki elküldheti terveit és ötleteit, majd egy szakmai grémium ebből a nagy csomagból fogja kiválasztani a

megvalósításra alkalmas programokat.

A pécsi iroda a pénzeket állami támogatásból és városi hitelfelvételből tervezi beszerezni, ezzel szemben Isztambul az állami támogatás mellett nagyvállalatok meghívásával egy támogató szervezetet hozott létre, illetve tervezik, hogy a város benzinkútjain egy kicsivel növelik a benzin árát, a többletet pedig a programra fordítanák. A török iroda személyi összetétele prominensnek mondható, 6 miniszter is helyet kapott az irányításban, emiatt vélhetően a politika, és nem a civil szféra alakítja a programokat, hisz a már említett cél nem szenvedhet semmilyen csorbát: meg kell szeretettni, el kell fogadtatni az országot Európával. A németek viszont főleg a civilek véleményére alapozzák programjukat, míg pécsi részről a kettő keveredése látható, fokozódó politikai dominanciával, mely látszik a program vezetőinek állandó cserélődéséből és – kis fricskával a magyar politikára – a kulcsprojektek építésének már-már drasztikus késlekedéséről. A civilek is nyújthatnak be ötleteket pályázatokon, főleg a felvezető évek és egyes 2010-es programok kapcsán, melyekre a városiak egyre nagyobb lelkesedéssel nyújtják be elképzeléseiket, vágyaikat.

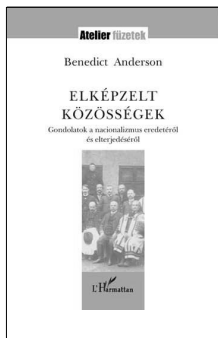
A három város tehát háromféleképpen készül a 2010-es évre, több szempontból is speciális azonban a három város egyazon évben való szereplése. A kapcsolódási pontok megtalálhatók közöttük; Pécs az Essen-i példának megfelelően tervezi átalakítani a Zsolnay-gyárat, hogy ott egy kulturális negyedek hozzon létre, de a korábbi német hatások is összekapcsolják a két várost. Pécsnek a másik irányba is jelentős kapcsolódási pontjai a török hódoltság idejéből hátra maradt emlékek és, ahogy az Isztambuli iroda képviselője is megjegyezte: „Európában csak Pécsen és Isztambulban található egyetlen utcában templom, mecset és zsinagóga”. Az pedig külön kuriózum, hogyha egy egyenes vonalat húzunk Essen és Isztambul közé, Pécs köztük a vonalon, pont félúton helyezkedik el.

*A szerző a PTE BTK politológia szakos hallgatója.

Recenzió

Balogh Róbert*

Benedict Anderson: Elképzelt közösségek. Gondolatok a nacionalizmus eredetéről és elterjedéséről
(L'Harmattan – Atelier, Budapest, 2006.)

A nacionalizmusról szóló irodalom hosszú hallgatás után az 1980-as és 1990-es évek folyamán exponenciális növekedésnek indult, s ezzel párhuzamosan napjaink egyik legjelentősebb elméleti diskurzusává nőtte ki magát. Ernest Gellner, Eric Hobsbawm és Anthony Smith mellett a folyamat legnagyobb hatású szereplője Benedict Anderson, akinek *Imagined Communities. Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* című esszéje először 1983-ban, majd jelentős kiegészítésekkel 1991-ben jelent meg. A magyar fordításra 2006-ig kellett várni.

Az Andersont foglalkoztató legfontosabb dilemma az, hogy vajon miért hajlandók olyan sokan meghalni a nemzet eszméjének nevében. Válaszában földrajzilag igen nagy terület végigjárva igyekszik bizonyítani, hogy a nemzetek nem organikus és ősi, hanem szorosan a modern korhoz kötődő emberi közösségek, melyek identitástudata elsősorban a korábbi politikai keretek, a kommunikációs technológia, valamint a progresszív idő képzetének terméke.

„A világi szeriális időbe való beágyazottságról való tudatosság, a folytonosság minden velejárójával együtt, mégis „elfelejtve” ennek a folytonosságnak a tapasztalatát – ami a késő 18. századi szakadások terméke –, létrehozza az „önazonosság” elbeszélésének szükségességét.... A nemzeteknek azonban nincs

egyértelműen meghatározó születésük... mivel nincs Ősnemzőségük, a nemzetek életrajzát nem lehet evangéliumi formában, az „idő folyását követve”, a leszámolás hosszú nemzeti lánc mentén megírni. Ennek egyetlen alternatívája az a módszer, amely „az idővel szemben halad”... A második világháború nemzi az első világháborút; Sedanból ered Austerlitz; a varsói felkelés elődje Izrael állama.” (Anderson, 169-170.)

A tanulmány legizgalmasabb gondolatmenete egyrészt az, amely a nyomtatásnak az amerikai kontinens forradalmaival kapcsolatos jelentőségét emeli ki, másrészt a gyarmatbirodalmakon belüli helyváltoztatás tudatformáló erejét bizonyítja. Előbbi meggyőző erejét azonban gyengíti, hogy a szerző számos következtetését lényegileg egyetlen – igaz, szintén meghatározó jelentőségű – monográfiára, Lucien Febvre – Henri-Jean Martin: *A könyv születése*. A nyomtatott könyv születése a XV-XVIII. században című munkájára alapozza. A gyarmatbirodalmak és a nacionalizmus viszonyának különösen az „Utolsó hullám és a Népszámlálás, térkép, múzeum” című fejezetekben kifejtett leírása ugyanakkor revelatív hatású, sodró lendületű munka.

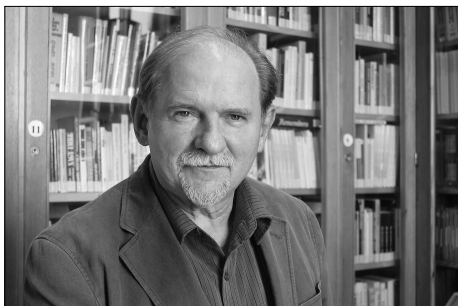
Hasonló kettőséget észlelhetünk a hivatali nacionalizmus kifejtésénél a magyar és thaiföldi, illetve japán viszonyok összevetésekor. Előbbi okfejtés tényanyagának túlnyomó többségét Jászi Oszkártól és Ignótus Páltól veszi, utóbbi lényegesen jobban megalapozott, igaz, az összevetés eredménye még így is egy igen pontos diagnózis az állam nacionalizmusépítésben betöltött szerepéről.

A tanulmány egésze újszerű logikát követve, az akadémikus kereteket mellőzve korunk egyik legjelentősebb dilemmájára ad koherens és határozott választ, arra, vajon mi is a nemzeti lét lényege, s vajon mi is a nacionalizmus oka? A folyamatot, a nemzet létét diszkurzív keretbe ágyazva segíti az olvasót, hogy szkeptikussá váljon a tekintetben, vajon tényleg érdemes-e közösségi és emberi létét egy kollektív fikció nevében a nemzetnek minden tekintetben alávetnie?

* A szerző a DE BTK politológia-történelem szakos hallgatója.

A magyar politikatudomány transzformációja

Szabó Tibor*

„Minden változik” – állította egykor a neves ókori bölcs, Hérakleitosz. Alkalmazható-e ez a mély filozófiai megállapítás a magyar politikatudományra is? – kérdezhetnénk arról a tudományról, amely nálunk éppen csak negyedszázada kezdett kialakulni. Úgy véljük: igen. A hazai politikatudomány átalakulása fokozatos, lassú, de igen jól nyomon követhető.

Ha azt mondjuk, hogy szinte minden előzmény nélkül jött létre, nem állunk messze az igazságtól. Az elsők, akik szorgalmazták létrejöttét, a legkülönbélebb tudományágakból verbuválódtak. Voltak köztük jogászok, történészek, filozófiaoktatók, szociológusok és tudományos szocializmus oktatók. Ez utóbbiak közül kell megemlíteni Magyar György nevét, aki volt olyan bátor, hogy a marxizmus egyik diszciplínája képviselőjeként az 1980-as évek elején megszervezte az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán az akkor renegát számba menő sorozat, a Politikatudományi Füzetek megjelentetését. Ebben olyan szerzők kötetei jelentek meg, mint Gombár Csaba (Politika – címszavakban) vagy Bihari Mihály (Politikai rendszer és szocialista demokrácia). A politikatudomány meggyökeresedéséhez hozzájárult az is, hogy éppen ezekben az években sikerült létrehozni (nem kis nehézség árán) a Magyar Politikatudományi Társaságot, valamint ennek folyóiratát, a Politikatudományi Szemlét. Ezeknek nagy

szerepük volt a tudomány megszervezésében, az információk átadásában. Sokáig azonban nem lehetett politikatudományból kandidátusi vizsgát sem tenni, mert ez nem létezett az Akadémia palettáján. Csak az 1980-as évek végén indul be, a politikatudomány egyre szélesebb intézményesülésével, a magyar politikatudomány professzionalizálódása. Ehhez hozzájárult az is, hogy a kezdeményezők közül 1989 után sokan úgy vélték, le kell számolni bizonyos politikai illúziókkal (például a szocializmus megreformálhatóságának illúziójával). Ezután, egy rövid bizonytalankodó időszak után, új tendenciák és elgondolások kezdtek jelentkezni a hazai politikatudományban.

A néhány egyetemen (ELTE, Miskolc, Szeged, Debrecen, Pécs) lassan beinduló oktatásban részt vevő fiatalok gyorsan ráéreztek ennek a szaknak és szakmának a fontosságára. Belőlük lett az első olyan fiatal oktató és kutató gárda, amely már nagyon komolyan orientálódott a nemzetközi (elsősorban angolszász) tudományos eredmények felé. Ezeket az ismereteket azután alkalmazták is a közép-kelet-európai rendszerváltás vagy a nemzetközi kapcsolatok elemzésekor. Egyre újabb és újabb műhelyek jöttek létre, amelyek képviselői sok esetben leszakadtak az „alapító atyáktól”. Ma jelen vannak már azok a még fiatalabb kutatók és oktatók is, akik már az új „profi”, immár „politológus” végzettségű közgeneráció tanítványai. Ők már válogathatnak a képzés állami vagy magán formái között, hiszen annyi új intézményben tanulhatnak ma a politológus hallgatók.

Szükség is van egyre több politológusra (bár hallunk ettől eltérő véleményt is), mert a demokrácia társadalmi-politikai folyamatai igen bonyolultak, nem is beszélve a nemzetközi viszonyok (pl. a globalizáció) összetettségéről. A politológus feladata ezzel párhuzamosan egyre komplexebb lett. Három pontban foglalhatnánk össze ezeket: egyrészt elméletileg kell átgondolni a hazai és nemzetközi politikatudomány alapkérdéseit és az eddig született válaszokat. Másrészt csak ezek elmélyült ismeretében

lehet elemezni a politika folyamatait, dinamikáját egy konkrét helyen és időben. S végül: a politikum praktikus szférájához is köze van a politológusnak, azaz interpretálni, magyarázni, értelmezni kell a politika aktorainak a megnyilvánulásait. Ez utóbbi a mediatizált politika világában elkerülhetetlen. Igaz, hogy erre a feladatra szinte mindenki vállalkozik, valamilyen megfontolás alapján. A közvélemény azonban az értő válaszokat a szakpolitológustól várja igazán.

E hármas, bonyolult feladat megoldására képezünk ma politológus hallgatókat, akiknek jelentős része már a gyakorlati képzés keretében talál magának szakmai kibontakozási lehetőséget. Azonban az oktatás téren is változások vannak, hiszen éppen ezekben az években térünk át az ötéves képzésről a hároméves BSc-képzésre. Hamarosan látni fogjuk, hogy mire is lesz elég ez a rövid, felkészítési periódus. Egyre biztosan: ha jól kihasználjuk az időt, oktatók és hallgatók egyaránt, akkor legalább sokkal jobban eligazodik a BA-végzettségű hallgató a politika világába. Lehet, hogy nem fog ezen a területen elhelyezkedni, de a politikatudomány ismerete mindenképpen segíti a fiatalok átlátó-képességét. Erre pedig egyre nagyobb szükség van a politikai viszonyok igazi megértése, és a sok esetben manipulált információk kivédése érdekében.

Az esetleges „megvezetés”, dezinformálás elkerüléséhez az elméleti alapok, a szakirodalom elsajátításán túl arra is szükség van, hogy a hallgató (a kutató és oktató egyaránt) több idegen nyelvet ismerjen. A politikatudomány (mint az összes többi) nemzetközi jellegű. Hazai kialakulásában és transzformációjában is jelentős szerepet játszott az angol nyelv, az angolszász világ politikatudományának és politikátörténetének ismerete. Ismerve ezek fejlettségét, ez magától értetődő. A magyar politikai viszonyok átlátásához azonban nem elegendő a magyar nyelv ismerete, vagy az angolszász világ politikájának követése, az angol szakirodalom ismerete. Szükséges az európai országok, a német mellett elsősorban a mediterrán országok nyelvének, politika-

történetének, mai és múltbeli politikájának és politikatudományának ismerete, mert ezek egyrészt gazdagítják szemléletünket, másrészt a hazai állapotokhoz képest sokkal több hasonlóságot mutatnak föl. Az olasz, a francia vagy a spanyol politikatudomány ismerete új orientációkat nyithat a mostani és a jövő politológusai előtt.

** A szerző habil. egyetemi docens, a DE BTK Politikatudományi Tanszékének vezetője.*

A POLITIKA.hu folyóirat Tanácsadó Testülete

Dr. Benkes Mihály, habil. egyetemi docens,
tanszékvezető
ELTE Társadalomtudományi Kar Politikai
Tudományok Tanszék

Dr. Láncki András CSc, egyetemi tanár,
intézetigazgató
BCE Társadalomtudományi Kar
Politikatudományi Intézet
Magyar Politikatudományi Társaság
Elnökségi Tagja

Laczkóné dr. Tuka Ágnes, habil. egyetemi
docens, tanszékvezető
PTE Bölcsészettudományi Kar Politikai
Tanulmányok Tanszék

Dr. Simon János, habil. egyetemi docens,
tanszékvezető
ME Bölcsészettudományi Kar
Politikatudományi Tanszék
MTA Politikai Tudományok Intézete
főmunkatársa

Dr. Szabó Tibor, habil. egyetemi docens,
tanszékvezető
DE Bölcsészettudományi Kar
Politikatudományi Tanszék

Dr. Zsigó Ferenc Tamás, főiskolai docens,
tanszékvezető
ZSKF Nemzetközi és Politikai Tanulmányok
Intézet Politikatudományi Tanszék

A Debreceni Hallgatók Politikatudományi Egyesülete (DEPOLIT)

Levelezési cím: 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

Elnök: Varga András

E-mail: endy34@axelero.hu

A Debreceni Hallgatók Politikatudományi Egyesülete (DEPOLIT) 2004 szeptemberében, a Debreceni Egyetem politológia szakos hallgatóiból alakult.

A szervezetalakítást olyan tényezők motiválták, mint a Politológia Tanszék és hallgatói közti kapcsolatok esetlegessége, az információáramlás és az érdekképviselet megoldatlansága, valamint a közösségi események akkori teljes hiánya. Az alapítók bíztak benne, hogy a kapcsolati háló formalizálásával, valamint az által, hogy szervezatként sok közszereplővel fel tudjuk venni a kapcsolatot, egyben a végzős hallgatók munkaerőpiaci lehetőségei is javulni fognak.

A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán tapasztalható szervezeti bizonytalanság – a Politológia Tanszék fennmaradásának kérdésessége – miatt, melyet részben a kényszerű költségcsökkentés, részben az átláthatatlan érdekütközések okoztak, az első évek jórészt – esetenként drasztikus – érdekérvényesítéssel teltek. Ennek következménye volt az is, hogy a szakmai önképzésre, illetve alkotómunkára a tervezettnél kevesebb energia jutott.

Ebben 2006 elejétől lassú változás állt be, s

számos programot szorgos – bár néha spontán – szervezőmunka eredményeként igen nagy sikerrel bonyolítottunk le. Ezek közül kiemelkedik a parlamenti választások kapcsán folytatott VÁLASZ 2006 című beszélgetéssorozat, melyet a parlamenti patkó minden részéből érkező, országosan is ismert politikusokkal folytattunk.

Az egyre eredményesebb szakhetek és kirándulások jelentősen javítottak a közösségi légkörön, s állandó helyi szellemi műhelyként elindult a Politikatudományi Zsemlé (PZS) című kiadvány is, melyet kezdetlegessége ellenére is a jelenlegi POLITIKA.hu elődjének tekinthetünk (a továbblépéshez természetesen szükség volt sokak – így például Krizmanits József – szervezőmunkájára is).

A sikerek közé tartozik az IAPSS-szel (International Association for Political Science Students) történt kapcsolatfelvétel is, melynek eredményeként sok éves szünet után ismét volt debreceni résztvevő ezen jelentős nemzetközi hallgatói szervezet közgyűlésében és konferenciáin.

A 2006/2007-es tanév során a DEPOLIT tagjai és elnöke komoly energiát mozgósítottak a POLITIKA.hu anyagi és szellemi támogatásában, a debreceni szerzők jó része rendszeresen közülük került, illetve kerül ki. Emellett a közelet szereplőivel való találkozások, kötetlen beszélgetések sem maradtak el teljesen.

Az egyesület szeptember utolsó napjában tartotta szokásos évi tisztújító közgyűlését, melynek során a jelenlevők többséje mellett nagyrészt bizalmat szavaztak a korábbi elnökségnek. Néhány program terve már körvonalazódott, ugyanakkor a részletes éves munkaterv elkészítése a következő hetek feladata lesz.

(Írta Balogh Róbert, a DE BTK politológia-történelem szakos hallgatója.)

Politológiai Párbeszéd Nyári Egyetem és Tábor

Az idei nyár végén, augusztus 23-26. között, a Politológus Hallgatók Országos Egyesülete és a Politológiai Párbeszéd Társaságának közel hatvan tagja Balatonfüredre „költözött”, hogy ideális környezetben, kilátással a Balatonra próbáljanak közösen erőt gyűjteni az új tanévhez a Politológiai Párbeszéd Nyári Egyetem és Tábor keretében.

A tábor fókuszában a Fidesz-MPSZ népszavazási kezdeményezése állt, s ennek megfelelően a résztvevőknek lehetőségük volt figyelemmel kísérni Halmai Gábor OVB elnökhelyettes és Paczolay Péter alkotmánybíró vitáját, később pedig bekapcsolódni a kormánypárti és ellenzéki frakciók képviselőinek külön-külön a témában lezajlott beszélgetésébe is.

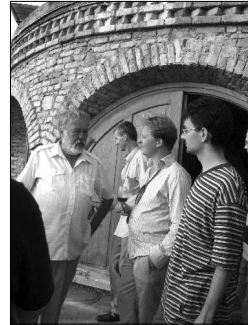
A tábor vendégei között így egyaránt megfordult dr. Csáky András (MDF), Kóka János (SZDSZ), Mesterházy Attila (MSZP), Répássy Róbert (Fidesz), illetve Soltész Miklós (KDNP).

Mindezekén túl az Elnökség és az Ügyvivő Testület jelen lévő tagjai számára Kákai László, a Pécsi Tudományegyetem oktatója tartott előadást az úgynevezett

„nulladik napon” a civil szervezetek hazai lehetőségeiről, jogi és társadalmi környezetéről.

A szakmaiság mellett azonban bőven jutott idő a kikapcsolódásra és a csapatépítésre is. Maga a Balaton, a helyszín adta sportolási lehetőségek, az esti vetélkedők és a Balatonfüredi Borfesztivál eleve garantálták a jó hangulatot. S akkor még nem is ejtettünk szót Badacsonyról és a Szeremley Huba által prezentált borkóstolóról.

Összességében elmondható, hogy egy remekül sikerült, új kapcsolatokat kialakító és szakmailag is rendkívül tartalmas tábort sikerült megszervezniük az illetékeseknek. Éppen ezért köszönet illeti Páli István főszervezőt, Krizmanits József ötletgazdát, Gulyás Tibort, a tábor házigazdáját, Gutai Krisztinát és nem utolsósorban Holndonner Róbert vetélkedőfelelőst.

Az idei sikereken felbuzdulva, szinte biztosak lehetünk benne, hogy jövőre duplázni szeretnének a szervezők. A mostani tapasztalatok finoman szólva is reményt keltőek.

A szervezők

Központban a Reformszerződés

"A PHE és a PPT első brüsszeli tanulmányútja"

2007. október 13. és 19. között rendez meg a PHE a Politológiai Párbeszéd Társaságával közösen első brüsszeli tanulmányútját, mely középpontjában az Alkotmányos Szerződés bukása, hatása az európai politikára, a Reformszerződés és az Unió előtt álló kihívások, perspektívák lesznek.

A program gerincét az Európai Unió intézményeinek (Parlament, Bizottság, Tanács, Régiók Bizottsága) megismerése, találkozók Brüsszelben dolgozó magyar politikusokkal (EP-képviselők, munkatársak), képviselőkkel (Állandó Képviselő, ITDH stb.), illetve látogatás és előadások a NATO központjában adják. Ezen túl igyekszünk találkozót szervezni kiemelkedő európai szintű politikusokkal, európai szervezetekkel (European Business Summit, különböző ideológiájú think-tankek), illetve terveink szerint szakmai utakat teszünk a híres egyetemi városba, Leuvenbe (Leuveni Katolikus Egyetem: előadások az Unió aktualitásairól) és a vallon tartomány fővárosába, Namurbe (vallon parlament, illetve előadások a belga föderális rendszeréről) is.

A közel 50 fős pionír csapat október 13-án, szombaton délután indul busszal Debrecenből, majd Miskolc és Budapest érintésével Győr irányában hagyja el Magyarországot. Az úton jó eséllyel garantált az „országos jókedv”, hisz az augusztusi nyári egyetem és tábor idején bebizonyosodott, hogy a különböző képzési helyről és országrészből érkező PHE-tagok kiváló csapatként tudnak együtt mulatni, és egyúttal szakmai diskurzust is folytatni.

Vasárnap délután/este az út fáradalmának kipihenése és az első sörözések a Grand Place-on (Brüsszel főtere) lesznek a cél. A szakmai programok hétfőtől csütörtökig tartanak, csütörtök este pedig

indul haza a csapat, hogy pénteken már – lehet, hogy egy hét után először? – az alvási legyen a főszerep.

A szakmai programokon túl a tanulmányutat természetesen számos kötetlenebb program is színesíti. Így nem maradhat ki a számos és jobbnál jobb belga sörökkel való közelebbi ismerkedés sem. (Belgiumban bizonyos söröket csak egy-egy adott sörözőben lehet kapni, ahol helyben főzik. Az egyik legérdekesebb elnevezéssel a Leuven városában található Domus nevű söröző híres söre bír, a Nostradomus.) Emellett lesznek városnézések, bulik, dínom és dánom. Ezt megkönnyíti, hogy a szállás a központban van, így gyalog szinte minden elérhető – akár egy nagy sörözés után sem lehetetlen „haza”-találni.

A tanulmányút vezetője Birkás Antal egyetemi tanársegéd (Debreceni Egyetem), PHE-alapító, a program szervezésében pedig segítségére van Krizmanits József, a PHE tiszteletbeli elnöke, és Polner Gergely, az Európai Parlament tisztségviselője, a nyári egyetem „kampánya” idején a Választási Bizottság szigorú, de igazságos elnöke (Polner Gergellyel interjú olvasható a POLITIKA.hu 2007. áprilisi számában – szerk.), akinek ezúton is nagy köszönetet kell mondanunk a hatalmas és „többrendbeli” segítségért.

A tervek és remények szerint a jövőben évente egy-két tanulmányutat fog a két egyesület szervezni, elsősorban Brüsszelbe, illetve részben Strasbourgba és Luxemburgba is – az Európai Parlament, illetve az európai parlamenti képviselőink reménybeli támogatásának köszönhetően. A fő cél pedig az, hogy az elkövetkező években a PHE összes tagja személyesen is megismerkedhessen az Európai Unió intézményeivel.

Már csak ezért is érdemes a politológus hallgatók és a fiatal társadalomtudósok országos közösségéhez tartozni!

A szervezők

Objektivitás, nem függetlenség Interjú Budai Bernadettel

„Egyre jobban van út ezzel a diplomával.”

Budai Bernadett 1979-ben született. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán diplomázott politológusként, majd a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, nemzetközi kommunikáció szakon tanult. Jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetemen doktorandusz hallgató. 2002-től a Vision Consulting politikai elemzője, 2005-2006-ig a Pénzügyminisztérium kommunikációs tanácsadója, idén júniustól pedig kormányzóvivő.

PH: Mennyire embert próbáló a kormányzóvivői munka?

B.B.: Szakmailag és magánemberként is. És ezt a kettőt nem lehet mindig különválasztani. Ami számomra kihívás volt, hogy én nem vagyok kommunikációs szakember, itt pedig a politika világának a döntéseit kell kommunikálni. Persze tanultam az egyetemen kommunikációt, a politikai kommunikáció mindannyiunk tantervében benne van, de attól még nem leszünk kommunikációs szakemberek. Amiben viszont jobban eligazodom, az a politika világa, az érdekek, a döntéshozatal. Ebben könnyebben eligazodtam már az elejétől fogva.

PH: Mi kell ahhoz, hogy az ember jó kormányzóvivő legyen?

B.B.: Szerintem sok olyan képesség, készség, ami veled született, és utána vagy kibontakozik, vagy nem. Tehát a kisebbik része az a tudás, ami megszerezhető – bár lehet, hogy ez nem hangzik biztatóan. Nagyon sok olyan dolog játszik szerepet, mint például hogy hogyan beszélsz, a gesztusaidat hogyan

használsz, hogyan mozogsz a kamera előtt, illetve hogy ezek a készségeid fejleszhetőek-e. Nyilvánvalóan ezenfelül szerencsés, ha az ember kommunikációs vagy politológiai vonalon végzett. Ahogyan mondtam, nekem nagyon sok pluszt jelentett, hogy amikor idekerültem, eligazodtam ebben a világban – sokkal jobban, mint mondjuk egy jogász vagy bölcsész végzettségű, aki csak belecsöppen kívülről ebbe a közegbe.

PH: Térjünk át a politológia világára! Mi a feladata egy politológusnak a mai világban? Hogyan lehet hasznos?

B.B.: Én is, mint mindenki, harmadnegyedév környékén elgondolkodtam, miért is csinálom én ezt. Egyrészt azon, hogy hogyan hajthat hasznot nekem ez a tudás a társadalomban, másrészt pedig, hogy a társadalom milyen hasznomat látja. Ez pánikszerűen jön, az utolsó évek valamelyikén. Ez sokakkal így van.

De szeretném, ha én egy jó példa lennék – és szerintem egyre több jó példa van arra, hogy politológus diplomával is lehet hasznosulni. Mondhatnám, „terjeszkedünk”. A '90-es évek közepén, mikor beindult a politológus-képzés, akkor el nem tudtuk képzelni, hol lehet ilyen diplomával elhelyezkedni. Most már nem retten vissza egy munkáltató, ha politológus-diplomát lát. Az ilyen példák, mint az enyém és sokunké, segítenek abban, hogy ez így elterjedjen. Itt a MEH-ben is számos velem nagyjából egykorú politológus társam dolgozik.

PH: Hasznosulni tehát lehet, de ehhez először érvényesülni kell. Ehhez mi szükséges?

B.B.: Egy nagyon alapos politikai tudás szükséges. Ezt azért merem ilyen biztonsággal kijelenteni, mert kapcsolatok nélkül meg lehet lenni, vagy legalábbis menet közben ki lehet építeni. (Bár kapcsolatokkal nyilván könnyebb.) A tudás viszont fontos.

Amikor még a Vision-nél dolgoztam, felvettünk gyakornokokat, és sokaknál nem volt megalapozott az a tudás, ami pedig a tankönyvekben ott van. Például nem tudták, hogy milyen többség kell a konstruktív bizalmatlansági indítványhoz. Pedig a

tankönyvi tudás sok esetben valóban hasznosítható. Nem magolni kell, letudni a tanulást, de igenis kell a tankönyvekben lévő tudásanyag.

PH: Létezik-e függetlenség a politológia világában?

B.B.: Ezt sokan feszegették, mikor elvállaltam ezt a posztot – hogy eddig kvázi független voltam, ezentúl pedig nem leszek. Ha emberileg nézzük, független ember mint olyan, nem létezik, nincs olyan, aki semleges értékeket vallana. Olyan témákhoz, mint pl. az abortusz, vagy a privatizáció, nem lehet semlegesen viszonyulni. Ilyen értelemben ez értelmezhetetlen fogalom. Mindenkinek van egy értékrendje, és ha ez politikai síkon értelmezhető, akkor elkötelezettséget jelent. Valamilyen ideológiához, gondolkodásmódhoz biztosan köthető, ha nem is konkrétan egy párthoz. Ami fontos, hogy elemzőként objektívek tudjunk lenni.

A politológus társaim közül nagyon sok olyan van, akinek tudom az értékrendjét, már csak abból kiindulva is, hogy kinek dolgoznak. De ennek ellenére az írásaik színvonalas politikai elemzések. Tehát objektivitás, és nem függetlenség.

PH: Ilyen fiatalon az eddigi karriered nagyon szép. Hogyan tovább?

B.B.: Nekem ugyanúgy szimpatikus most a politika világa, mint annakidején, amikor csak a határmezsgyéjéről szemléltem. Három hónap távlatából azt tudom mondani, hogy továbbra is szívesen maradnék ennek legalábbis a környékén. Nem hiszem, hogy a kormányzótivósság után az életem teljesen más irányt venne. Először persze majd be szeretném fejezni a doktori képzést a Corvinuson.

PH: Mit üzensz, mit ajánlasz a fiatal politológusoknak?

B.B.: Egyfelől, semmiképpen se ijedjenek meg, ne bátorlanodjanak el negyed-ötödéves korukban a jövőtől. Amit pedig mindenkinek ajánlok, az a tudás megszerzése. Nagyon biztosnak kell lennie, amire lehet a későbbiekben építeni. Ezzel együtt persze a kapcsolati tőke értékét sem akarom lebecsülni. Az egyetemen alapvetően olyan közegben

mozgunk – mindegy, hogy ELTE, vagy Corvinus – hogy könnyedén megismerhetünk a politika és a politológia világában mozgó embereket. Szerencsés, ha valaki még egyetemistaként be tud állni egy tanár mellé, egy kutatás mellé, vagy esetleg van egy olyan témája, amivel foglalkozni tud. Az én esetemben Török Gábor volt az, aki a legtöbbit segített szakmailag.

Ezenkívül – bár tudom, hogy nem biztató, de – sok szerencse kell hozzá. De ez minden szakmára igaz.

De van út! Igenis egyre jobban van út ezzel a diplomával. Persze egyre többen is vagyunk politológus végzettségűek, ami megint csak megnehezíti az elhelyezkedést, de ezzel párhuzamosan egyre több lehetőség is kínálkozik a számunkra.

Az interjút Tóth-Czifra András, a BCE politológus-közgazdász szakos hallgatója készítette.

Beszámoló

*Oross Dániel**

*„Magyar vagyok, de európai.
Párizs, szeress, én földemet viszem,
Szép földemet, mely csókjaidra vár,
Mert nem csókolja itten senkisémm.”
József Attila: Viszem a földem*

Nem egyszerű feladat összefoglalni mindazt, amit az Erasmus program nyújtott számomra egy éves liège-i tartózkodásom során. Mint oktatási programról, vagyis szakmai fejlődésemet elősegítő képzésről valamelyest könnyebb objektív értékelést adni, ezért beszámolómat ezzel kezdem, majd pár gondolat erejéig azt elemzem, mennyire hatásos ez a program az európai identitás megteremtését tekintve.

Politológus hallgatóként Erasmus ösztöndíj programban részt venni rendkívül hasznos volt számomra. Miután a politikatudomány fogalmait jórészt az angolszás és a francia irodalomból kerültek át a hazai szakirodalomba, az e nyelveken elhangzott

előadások ahhoz segítettek hozzá, hogy egyes szakkifejezések használata természetessé váljon számomra.

Olyan tudományterületek megértéséhez, mint az összehasonlító politikatudomány, meggyőződésem szerint óriási szükség van arra, hogy a politológus képes legyen betekinteni egy másik ország politikai intézményrendszerébe. Egy éves belgiumi tartózkodásom alatt két választás is lezajlott körülöttem: ősszel önkormányzati választásokat tartottak, tavasszal pedig nemzetgyűlési, szenátusi és regionális választások zajlottak. Nyugodtan merem állítani, hogy a belga közigazgatási és választási rendszer egyike a világ legösszetettebb intézményrendszereinek. Nem kis időmbe tellett, míg megértettem, ki milyen szinten miért felelős, s hogy föderális, regionális, tartományi és önkormányzati szinten mely pártok koalíciója kormányoz. Bonyolultsága ellenére is magával ragadott a plurális demokrácia eme mintaországa. Údító élmény volt mindezt látni magam körül akkor, amikor a hazai politikai mindinkább két pólus köré szerveződik, s ahol a politikai érvek országos szinten a másik erő kritizálásban merülnek ki, kiüresítve és lealacsonyítva a politikai viták színvonalát. Itt volt alkalmam emelkedett színvonalú, racionális érvek köré csoportosított választási kampányokat megfigyelni, majd a választások után koalíciós szerződések szakmai részleteiről tájékozódni. Egyáltalában, mind a politika szereplői, mind a választók letisztultabb képpel rendelkeztek a választások tétjéről, s a sok közjogi pozíciónak és a kifinomult intézményrendszernek hála a választások nem nyers érdekek ütközését, politikai zsákmányok elosztását jelentették elsősorban, hanem társadalmi programok megvalósításának lehetőségét. A sok koalíció és a különböző politikai színterek (föderális, regionális, tartományi, önkormányzati), valamint az ország három hivatalos nyelve (flamand, francia, német) eleve a konszenzusorientált politikálást helyezik előtérbe ebben az országban, melynek egy évig lakosa lehettem. Az én felfogásomban a politika a

kompromisszumok megkötésének művésze, melynek célja nem az, hogy a társadalmi csoportok egymás ellen hangolásával egy kisebbség uralmat gyakorolhasson a többség felett, hanem az, hogy ki-ki megtalálhassa számításának egy részét abban a politikában, melyet az ő megbízásából az arra megválasztott személyek véghez visznek.

Mindezen felül Liège és a vallon térség Franciaország felé nyitott külpolitikájának köszönhetően a tavaszi francia elnökválasztás küzdelmeiről a helyi közéletben úgy számoltak be, mintha azok Vallóniában zajlottak volna. Így egyaránt lehettem tanúja egy plurális, parlamentáris demokrácia választási küzdelmeinek, valamint egy félelnöki rendszer teljesen más logikát követő politikai harcainak. Mindez tehát rendkívül tanulságos volt.

Nem mellékes szakmai fejlődésem szempontjából az a tény sem, hogy ezen év folyamán természetessé vált számomra, hogy angol és francia szakirodalmat olvassak, s hogy e nyelveken írjak dolgozatot vagy tartsak előadást. S ami talán a leghasznosabb volt, az az Európai Unió közelsége: egyrészt olyan oktatóktól hallgathattam előadásokat, akik maguk is az Unió politikai intézményrendszerében dolgoznak, másfelől mind angol, mind francia nyelven megismerkedhettem az Unió fogalmi rendszerével és működési elveivel.

Megismerni egy másik egyetem követelményrendszerét és működését már csak azért is roppant hasznos volt számomra, mert így saját egyetemem képzési rendszerét is más színben, kritikusabban tudom megítélni. Az interdiszciplinaritás az itteni politikatudományi képzésnek kötelező alapelve, így a szigorúan politikatudományi kurzusok (összehasonlító politikatudomány, politológia) mellett politikai pszichológiai, politikai szociológiai és politikai filozófia kurzusokat egyaránt elvégezhettem, olyan, látszólag távol eső kérdéseket is megvizsgálva, mint például a zene és a politika egymásra hatását vagy a politikai ideológiák társadalmi szerepét. Mindezen felül óriási mentalitásbeli különbségeket is megfigyelhettem az

itteni oktatásban: az egyetemi képzés mint szolgáltatás áll a hallgató rendelkezésére, a tanárok a diákok szellemi épüléséért dolgoznak, elérhetők, a diákok kérdéseire segítőkészen viszonyulnak. Az információ-áramlást jól működő internetes honlapon túl diákkörök tucatjai segítik, az egyetemi ügyintézés gyors és zökkenőmentes. Bár küldő intézményem is e modell felé halad, azért tény, hogy sok esetben más mentalitás fogad odahaza.

Végül pár szót az európai identitásról. Úgy vélem, hogy egy ilyen kötődés kialakítása nem mítosz, hanem megvalósítható társadalmi program, melynek kulcsfogalma a mobilitás. Mindazok, akik az Erasmus programban részt vesznek, e képzés után másként gondolnak távolságra, utazásra és idegenségre. Ma 1000 km megtétele nem okoz problémát, ha útra kell kelnem, az cseppet sem gond, s egy általam azelőtt sohasem látott, idegen városban kiigazodni nem jelent emberfeletti nehézséget. Ráadásul majd' minden EU tagállamhoz kötődik egy név, egy beszélgetés, s egy meghívás, melynek eleget kell tennem, hogy viszontláthassam azt az ismerőst, barátot, aki megígérte, hogy szülővárosát, otthonát bemutatja nekem egy napon. S persze én is örömmel vendégül látom őket hazámban, melyet oly sokszor és sokféleképp lefestettem előttük.

Gondolataimat egy József Attila idézettel kezdtem, s zárásként csak egy kötőszót szeretnék megváltoztatni halhatatlan költőnk e versének első során, büszkén kijelentve: Magyar vagyok, ÉS európai. De ebben az ÉS-ben benne van mindaz a változás, mit a XXI. század hozhat a megbékült Európának. A francia kultúráért rajongó magyar fiatal immár nem szegény, távoli rokonként, hanem öntudatos európai polgárként zarándokolhat Párizsba. Vajon miként szólt volna József Attila verse, ha mindezt egy nap megérhette volna?

**A szerző az ELTE politológia-szabad bölcsész szakos hallgatója*

A POLITIKA.HU HIRDETÉSI AJÁNLATA

Hirdetési (bruttó) áraink:

(vágott B5 méretre, tükörméret: 125x200 mm)

- 1/1 oldal: 15.000 Ft
- 1/2 oldal: 8.000 Ft
- Hátsó belső borító: 18.000 Ft
- Keretes hirdetés (kb. 60x30 mm): 5.000 Ft

Négy számban történő hirdetés esetén a fenti árakból 20%, nyolc szám esetén 30% kedvezményt biztosítunk.

A hirdetésekén túl szponzorált cikkek és recenziók megjelentetésére is lehetőséget biztosítunk.

A POLITIKA.hu 2007. őszi számainak várható megjelenése (zárójelben a hirdetésfelvétel határideje) és kiemelt témái:*

- 2007. október 26. (október 15.): Az Európai Unió és Törökország
- 2007. november 23. (november 12.): Populizmusok/extrémizmusok Kelet-Európában
- 2007. december 14. (december 3.): Energia-politika

**A változtatás jogát fenntartjuk!.*